БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

1925 чылда үндезилетинген

ШЫН

СЭКП ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ СОВЕДИНИҢ ОРГАНЫ

1955 АПРЕЛЬ 10 ВОСКРЕСЕНЬЕ № 73 (3267)

Өртээ 20 коп.

БӨГҮНГҮ СОЛУНДА:

Областа хову ажылдары эгелээн (1 арын).

Владимир Ильичиниң төрүтүнген черинде (1 арын).

Кара хөрзүннүг эвес төп куржагның областарының болгаш автономнуг республикаларының көдээ ажыл-агый ажылдакчыларының чөвүлел хуралы (1 арын).

Атомнуг чепсекти хоруур болгаш узуткаар! (1 арын).

Х. Кюрю.— Райкомнуң МТС зоназының талазы-биле инструкторлар бөлүү (2 арын).

М. Лайзаа.—ВЛКСМ Өвүр райкомунуң пленуму (2 арын).

В. Ксончук.— Тарылгага белеткелдиг ужуражыр (2 арын).

Бүдүрүлге программазын күүседир дээш демиселде (2 арын).

А. Калзан.— Бедик шынарлыг чыныды дээш (3 арын).

Ө. Кунаев. — Ниитиниң ажыл-агыйын хөгжүдеринге бистиң курлавырларывыс (3 арын).

Совет чазактың төлээлериниң Будапештиден үнүпкени (4 арын).

Улустар аразының харылзааларында дүшкүүрлүг чоруктарны кошкадыр талазыгбиле Азия чурттарының конференциязы (4 арын).

Францияның национал хуралында барыын үеелдиг бөлүктериниң оптуг аргалары (4 арын).

Көдээге политиктиг ажылды улам күштелдирер

СЭКП ТК-ның январь Пленуму көдээ ажыл-агый ажылдакчыларының мурнунга улуг соруглаары —чоокку беш —алды чылдарда мал ажылының кол продуктуларын бүдүрерин ийи—ийи ажыг катап көвүдедирин айыткан. Бистиң партиявыстың Төп Комитединиң шиитпирлерин Совет Тываның ажылчы чоннары, бүгү совет кижилер ышкаш, көдээ ажыл-агыйны улам ыңай хөгжүдериниң дайынчы программазы кылдыр хүлээп алганнар.

СЭКП ТК-ның январь Пленумунуң болгаш ССРЭ-ниң Дээди Совединиң ийиги сессиязының шиитпирлеринге соруг кирген совет кижилер бешки беш чылдың болгаш 1955 ажыл-агый чылының планнарын хуусаа бетинде күүседири дээш социалистиг чарышты чаа күш-биле калбартып турарлар. Продукцияны бүдүрүү үндүрерин көвүдедир болгаш ооң бот-үнезин чиигедир талазы-биле боттуг хүлээлгелер алдының турар. Таңды районнуң «Революцияның чалбыыжы» болгаш Жданов аттыг колхозтарының саанчыларының инициативазыгбиле саар инектериниң чемгерилгезин болгаш ажаалдазын экижидип, мал ажылын хөгжүдериниң культуразын бедидип турган, бир саар инек бүрүзүнден алыр сүттү шиитпирлиг улгаттырары дээш социалистиг чарыш область калбарган.

Чоокта СЭКП обкомунуң бешки Пленумунга «Мал ажылының продуктуларын бүдүрерин көвүдедир дугайында» СЭКП Төп Комитединиң январь Пленумунуң доктаалын областың колхозтарынга болгаш совхозтарынга күүседир хемчегларни чугаалажып көрген. 1955—1960 чылдарда көдээ ажыл-агыйны хөгжүдер талазы-биле колхозтарның, совхозтарының болгаш МТС-териниң чогаалкан планнарын Пленум үүлдүг деп көрген болгаш бадылаан. Колхозчуларның, МТС болгаш совхозтарның ажылдакчыларының, көдээ ажыл-агыйның тускай эртемниглериниң калбак массаларының киржилгези-биле тургустунган планнар эттө, сүттү, чуурганы бүдүрерин көвүдедир талазы-биле көдээ ажыл-агый ишчилериниң программазы болур.

1960 чылда тараа культураларының дүжүттүүн гектардан 16 центнер чедиреринин, бир саар инектен-не 1100 килограмм сүттү саап алырының, бир хойданна 2,5 килограмм дүктү кыргын алырының болгаш төрүүр дагаа бүрүзүнден 110 чуурганы алырының соруглазы салдынган.

СЭКП обкомунуң пленуму часкы тарылганы 6—8 ажыл хүннеринде бедик агротехниктиг деннелге эрттиреринде партия, совет, көдээ ажыл-агый органнарының эң чоокку соруглазы кылдыр турган.

Көдээ ажыл-агыйның ажыл-ишчилериниң ортузунга партийжи-организастыг болгаш партийжи-политиктиг ажылды шиитпирлиг күштелдирери областың партия организациязының мурнунда салдынган соруглаларны чедишкиннинг шиитпирлээринге эң чугула үүл болур. Колхозчуларның болгаш МТС, совхозтарның ажылдакчыларының ортузунга политик-массалыг ажылды чогуур деннелге тургузары ажылчы чоннарның бүдүрүлгеге болгаш ниитилел амыдыралынга идепкейлиин бедидериниң эң чугула үүлү болур. Колхозтарга, МТС болгаш совхозтарга организастыг болгаш политиктиг ажылды күштелдирери көдээ ажыл-агыйның продуктуларын бүдүрерин көвүдериниң талазы-биле соруглаларны чедишкиннинг шиитпирлээрин хандырар.

РСФСР-ниң Дээди Совединге болгаш чер-чер Советтеринге соңгулдаларга белеткелдиг болгаш ону эрттириниң үезинде партия организациялары ажылчы чон ортузунга агитас-массалыг ажылды калбартып чорутканнар. Кызыл хоорайның, Таңды, Улуг-Хем, Каа-Хем болгаш Бии-Хем районнарның партия организацияларының агитколлективтери агитас-массалыг ажылдың бүгү хевирлерин болгаш аргаларын ажыглааннар. Лекциялар болгаш иletкелдер номчутунуп, беседалар чорутунуп, агитхуудустар үнгүлеп, боттывынгыр уран-үүлдүң көргүзүглери болгулап, көскү агитация ажыглатынып тургулаан.

Ооң-биле кады элээн хөй партия организацияларында агитас-массалыг ажыл амдаа куду деннелде турарын демдеглээр херек. Ол ажылда формализм болгаш кампания хевирлиг чорук ам-даа чайлатынмаан. Агитас-массалыг ажыл амыдыралдан хоорук чорутунуп турарының фактылары амдаа бар. Чижээлээрге, Чаа-Хөл районда агитколлективтер соңгулдалар эрткен сөөлүнде боттарының ажыл-чорудулгазын барык соксатканнар. Ол районнуң чамдык черлеринде малчыннар СЭКП ТК-ның январь Пленумунуң болгаш ССРЭ-ниң Дээди Совединин ийиги сессиязының шиитпирлерин билбес бооп турар. Ынчыг байдал өске-даа районнарның чамдык черлеринде бар.

Ооң-биле чергелештир, бисте агитас-массалыг ажылды эки чорудуп турар партия организациялары база бар. Чижээ, Бии-Хем районда «Кызыл тараачын» колхозта партия организациязының агитаторлары колхозчулар ортузунга политиктиг болгаш ажыл-агый темаларынга иletкелдерни болгаш беседаларны доктаамал чорудуп турарлар. Агитаторлар болдунуң колхозунуң ажыл-агыйын хөгжүдериниң перспективтиг планында көрдүнген соруглаларны колхозчуларга калбаа-биле таныштырып турарлар.

Политик-массалыг ажылда четпестерни чайладыры партия эге организацияларының болгаш партия райкомнарының хүдэлгези. Политик-массалыг ажылдың бүгү хевирлерин болгаш аргаларын ажылаар херек. Ооң-биле кады фермаларга, бригадаларга политиктиг болгаш ажыл-агый темаларынга холбашкан лекция пропагандазын калбартып, көдээ ажыл-агый продуктуларын көвүдедир талазы-биле алдынган хүлээлгелерни ажыр болгаш долдур күүседиринче угланган социалистиг көдээ ажыл-агый ишчилериниң аразынга чарышты организастаары чугула. Хана солуннар, агитхуудустар үндүрерин, көргүзүг болгаш хүндүлел самбыраларын дериирин, аңаа социалистиг чарыштың чоруп турарын чырыдарын, солуннарны чагыыкчыларга өй-шаанда чедирерин калбаа-биле организастаар херек.

Бис часкы тарылгаже эгелеп кирип турар үеристе, культура-чырыдыышкын олбан черлериниң —клубтарның, культура бажыннарының болгаш библиотекаларның бүгү ажылын хову бригадаларынче, мал фермаларынче шилчидер херек. Кино, боттывынгыр уран-үүл көдээниң ажыл-ишчилериниң культурлуг хандырылгазынга бараан болурунче угланган турар ужурлуг.

Партия организациялары СЭКП ТК-ның январь Пленумунуң төөгүлүг доктаалын ажылчы чоннарга ханызы-биле тайылбырлавышаан, көдээ ажыл-агый продуктуларын бүдүрерин улгаттырар талазы-биле партия болгаш чазактың бүгү опаалгаларын күүседиринче угланган оларның политиктиг болгаш ажыл-агыйжы көдүрүүшкүнүн баштаар хүлээлгелиг.

Владимир Ильичиниң төрүтүнген черинде

УЛЬЯНОВСК. Өлүм чок Ленинниң адыбиле харылзаалыг бүгү чүүлдер—ооң төрүтүнген бажыңын, ооң бичии болгаш чаш чөрээн үезин эрттиргени бажыңны, Владимир Ильичиниң 1887 чылда доосканы гимназияның бажыңын ульяновчулар ыдыктыгбиле кадагалап турарлар. Мында шупту, хөй-хөй чылдар мурнуңдаагызы ышкаш ол хевээр.

Ынчалза-даа совет эрте-чагырганың чылдарының дургузунда Ульяновск танытынмас кылдыр өскерилген. Шоолуг улуг эвес садыгжы хоорайдан ол улуг үлетүр болгаш культура төвү кылдыр өскен. Ильичиниң төрээн чери ам заводтарның болгаш фабрикаларның хоорайы. Шаандагы Симбирскиге шупту элээн каш бөдүүн ус-тывыш мастерскаялары турган. Ам класс-чараш Волга-биле кожаланыштыр улуг-улуг бүдүрүлгелерниң тулуглары бедип үнгүлээн. Ам үлетүрде 50—60 чылдар мурнунда хоорайга турган чурттакчылар хире ажылчыннар ажылдап турар.

Ульяновск чуртка хөй-хөй янзы-бүрү продукцияны берип турар. Станоктар, электромоторлар, насостар, электротельферлер, чаъс херекселдери, зернопультылар болгаш ооң-даа хөй чүүлдер хоорайдан хуинүн-не чүдүрүп чорутунуп турар.

Хоорайның овур-хевири хүн-бүрү өскерлип турар. Үүгле сөөлгү дөрт чылдың дургузунда үлетүрүнүң хөй-хөй янзы-бүрү бүдүрүлгелери туттунган. Чурттакчылар чаагайжыдыр туттунган үш мүң ажыг бажыңнарны алганнар. Чаа техника-биле деритинген хоорайның сүт заводу ажыглалга кирген. Чоокта чаа тудугжулар демир-бетон конструкцияларның цехин ажыглалга киирип дужаганнар. Чаа чараш вокзал, ону хоорайның соңгу кезээ-биле тудуштуруп турар 20 километр үзүн дүрттүг трамвай шугуму туттунган. Ол чылдарның дургузунда 500 мүн дөрбелчин метр ажыг тротуарларны болгаш оруктарны асфальтылаан. Он-он мүн ыаштар болгаш чадаг үнүштер кудумчуларны болгаш сесерликтерни каастаан.

Каш чылдар мурнунда ээн күрүг чыткан Свияга хемниң артында асфальтылатынган калбак кудумчуларлыг, клубтуг, школаларлыг, магазиннерлиг, уруглар албан черлерлиг чаагайжыдыр туттунган суур өзүп үнген.

Чер болганда башня краннарының согунары көстүп турар. Чуртта улуг алгыдик комбинады, хлеб кылыр күчүлүг завод туттунуп, портта улуг ажылдар чорутунуп, школаларның, эмнелгелерниң, клубтарның, чуртталга болгаш администрация бажыңнарының тудуглары туттунуп турар.

Кажан Симбирскиге Ульяновтарның өгбүлези чурттап турар үеде ийи гимназия, ийи эге училище, шажын семинары, делгеренгей библиотека болгаш хуу театр турган. Ынчалза-даа 30 ажыг дуганнар, хөй санныг чемненир черлер турган. Ам башкы болгаш көдээ ажыл-агыйның ийи институттарында, тос техникумнарда, 46 школаларда болгаш беш ус-дарган училищелериниде 30 мүн ажыг оолдар болгаш кыстар өөреним турарлар. Кежээки болгаш заочный өөредилге черлериниде дөрт мүн хире кижи өөреним турар. Хоорайда шин театры, филармония, дөрт кино театр, ном ордузу, беш клубтар, ийи стадион, культураның болгаш дыштанылганың паркы бар. 34 библиотекаларда 800 мүн ажыг номнар бар.

Чурттакчылар болдунуң хоорайынга чоргаар болгаш аңаа ынактар. Олар чер кырында ажылчы кижи бүрүзүнүң чүрээнге ол хоорай кызыгаар чок үнелиг деп чүвени билирлер.

(СЭТА).

Кара хөрзүннүг эвес төп куржагның областарының болгаш автономнуг республикаларының көдээ ажыл-агый ажылдакчыларының чөвүлел хуралы

Кара хөрзүннүг эвес төп куржагның областарының болгаш автономнуг республикаларының көдээ ажыл-агый ажылдакчыларының чөвүлел хуралы апрель 6-да Кремльдиң Улуг ордузунга ажылын уламчылаан.

Чөвүлел хуралдың киржикчилери чазак ложаларынга эштер **Н. А. Булганин, Л. М. Каганович, Г. М. Маленков, А. И. Микоян, В. М. Молотов, Н. С. Хрущев, П. Н. Поспелов, М. А. Суслов** көстүп келгенин үргүлчүлелдиг адыш часкаашкыныы-биле утказаннар.

Чөвүлел хуралдың киржикчилери чазак ложаларынга эштер **Н. А. Булганин, Л. М. Каганович, Г. М. Маленков, А. И. Микоян, В. М. Молотов, Н. С. Хрущев, П. Н. Поспелов, М. А. Суслов** олар көстүп келирге чөвүлел хуралдың киржикчилери үргүлчүлелдиг адыш часкаашкыны-биле утказаннар.

Кара хөрзүннүг эвес төп куржагның колхозтарының болгаш совхозтарының көдээ ажыл-агый продукциязын бүдүрерин көвүдериниң болгаш күрүнеге дужаалгазының талазыгбиле хемчеглериниң дугайында иletкелди чугаалажып көөрү үргүлчүлээн. Санал бергеннер боттарының гуржулгаларын солушкан болгаш СЭКП ТК-ның январь Пленумунуң салганы соруглаларны чедишкиннинг күүседиринте колхозтар, совхозтар болгаш МТС-тер кайы хире бай курлавырларлыг болуп турарының дугайын чугаалааннар.

Украинаның көдээ ажыл-агыйының ажыл-ишчилериниң улуг байырын Украин Совет Социалистиг Республиканың төлээлериниң мурнунан дамчыткан Житомир областын Емильчинский районнуң Сталин аттыг колхозунуң звеночузу эш **Сэухту** зал үргүлчүлелдиг адыш часкаашкыны-биле утказан.

СЭКП Төп Комитединиң Бирги Секретары эш Н. С. Хрущев улуг чугаа кылган, ооң чугаазын чөвүлел хуралдың киржикчилери изин-биле утказаннар.

Чөвүлел хурал Россий Федерациязының кара хөрзүннүг эвес төп куржаанын бүгү эр, хөрээжен колхозчуларынга, машина-трактор станцияларының болгаш совхозтарның ажылдакчыларынга, көдээ ажыл-агыйның тускай эртемниглеринге кыйгырыгны чаңгыс эп-сеткилдиг хүлээп алган.

(СЭТА).

Атомнуг чепсекти хоруур болгаш узуткаар!

ЧАҢГЫС ЭП-СЕТКИЛ

Атомнуг дайынның айылынга удур Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң Бюрозунуң Кыйгырыының адаанга ат салыышкынын чыылдырар талазы-биле кампанияны ССРЭ-ге чорудар дугайында Тайбың камгалалының Совет комитединиң резолюциязының боттанылгазы бистиң чурттуң иштинде калбарып турар. Апрель 1-ден эгелээш Кызыл хоорайның үлетүр, бүдүрүлге, транспорт, өөредилге болгаш албан организация черлеринге массалыг хуралдар болуп эртип турар. Атомнуг дайынның кыжанынга удур Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң Бюрозунуң Кыйгырыын Кызыл хоорайның ажылчы чоннары изин-биле деткип турар.

Кызылдың автотранспорт конторазының, тудуг трестизинин, горпонун, областың национал театрының коллективтеринге болгаш өске-даа коллективтерге болган хуралдарга санал бергеннер Совет чазактың тайбыңга ынакшылдыг даштыкы политиказын моон соңгаар-даа деткиринче, тайбыңның хөрээн күш-ажыл-биле быжыглаарынче, Төрээн чуртунуң экономиктиг күчү-шыдалын улам быжыглаары дээш бүдүрүлгечи чаа-чаа чедишкиннерни чедип алырынче чайгылыш чок күзелчүткүлүн илередип турар. Кызылдың автотранспорт конторазының чолаачызы эш Шахматовтуң чугаалааны болза:

—Бистиң амыдырал чуртталгавыс хүн келген тудум улам-на чаагайжып турар. Аас-кежиктиг чуртталгавыстың ол чечектелишкини дээш демиселди сөс кырынга эвес, ону боттуг ажыл-херекке көргүзер бис. Чолаачылар чүк сөөртүрүнүң планын долдур болгаш ажыр күүседир ужурлуг. Май бирниң байырлалынга чедир апрельдиң онаалдазын 150 хуу күүседир мен. Атомнуг энергия тайбың соруглаларга баразан болган турар ужурлуг. Бисте дайын херек чок.

Электросварщик Эш Гребенников Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң Кыйгырыың деткивишаан, хүн-бүрүде норманы бүдүн чартык катап күүседирин хүдэнген. Тудуг трестизинин коллективинин ниити хуралынга Пичугина, Цуканов, Михайлов болгаш соң-даа өске эштер төдаргай хүлээлгелерни алганнар. Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң Кыйгырыының адаанга ат салыышкыны-биле чергелештир Кызылдың бүдүрүлгелери апрельдиң бүдүрүлге программазын хуусаа бетинде күүседирин хүлээнгеннер.

Атомнуг болгаш массалыг узуткаашкынның чепсектерин бүдүрерин хоруудаар, делегейге быжыг тайбың дээш Кыйгырыының адаанга ат салыышкыны коллектив бүрүзүнде калбарып турар. Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң Бюрозунуң Кыйгырыының адаанга ат салганнар баштайгы дөрт хүннерде безин Кызыл хоорайда 4200 ажып турар.

Партия эге организацияларының талазындан бүдүрүлгелерге, клубтарга, кызыл булуңнарга болгаш бүгү-ле черлерге иletкелдерни, лекцияларны болгаш беседаларны организастап турар. Ол хемчеглерни СЭКП ТК-ның январь Пленумунуң болгаш ССРЭ-ниң Дээди Совединиң ийиги сессиязының шиитпирин амыдырал кырынга күүседиринче холбаштырып турар. Партия эге организациялары агитколлективтериниң сургаалдалыг хуралдарын эртиргеи. Партияның хоорай комитеди иletкелчилерни бүдүрүлгелерге болгаш албан организация база өөредилге черлеринче чогуур өйүнде онаап, оларга семинарны организастаан турган.

Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң Бюрозунуң Кыйгырыының адаанга ат салыышкыны улам калбарып турар. Кызыл хоорайның ажылчы чоннары бүгү совет улус-биле бир дөмей төрээн Коммунистиг партиязын, Совет чазаан долгандыр улам сырый каттышкынын илередип, делегейге быжыг тайбыңның улуг хөрээн патриотчу күш-ажылы-биле быжыглаарынга беленин, партияның болгаш чазактың салган соруглаларын амыдыралга чедишкиннинг боттандырары дээш боттарының шиитпирлиин көргүзүп турар.

Областа хову ажылдары эгелээн

ЧАА-ХӨЛ. (Телефон-биле). Сталин аттыг колхозтуң Бажың-Алаакта болгаш Булакта хову турлаанда Чаа-Хөл МТС-тиң механизаторлары апрель 7-де 6 тракторларлыг чеде берген, ол хүннүң ийиги чартыындан эгелээш шык базырып илиртээринче кирген.

Колхозтарда часкы тарылганы 7—8 хүннерде бедик агротехниктиг негелделер өзугаар доозарын хүлээнгеш, трактор бригадалары боттарының аразында социалистиг чарышты салган. Амгы үеде шупту бригадалар хову турлагларында четкен. «Тиилелге» колхозта шык базырып илиртээрин 5 тракторлар апрель 9-тан эгелей берген.

ТЭЭЛИ (Телефон-биле). Бай-Тайга районда Молотов аттыг колхозтуң Эөр-Хавакта андартынган 400 гектар шөлүүнүң шык базырылдазын апрель 8-те эгелээн. Ында Бай-Тайга МТС-тен 3 тракторлар (бригадири Балдан-оол) ажылдап турар.

КЫЗЫЛ-МАЖАЛЫК. (Бистиң корр). «Большевик» колхозтуң хову ажылының бирги бригадазы апрель 5-тен эгелеп шөлче үнүпкен. Барлык шөлүүнде болдунуң участогунда баштайгы дөрт хүн 16 аът илиирлери-биле 130 гектарның шыгын базырып илиртээн. МТС-тен турлагда 4 тракторларлыг Карасал Сыргымайның бригадазы база чеде берген.

«Барлык» совхозтуң бригадалары хову ажылын база эгелээн. Баштайгы үнген 2 трактор бүдүн чартык хүнде 67 гектарның шыгын базырган. Шык базырып илиртээриниң ажылы районнуң өскедаа колхозтарында эгелээн. «Совет Тываның беш чылы» болгаш «Комсомол 30 чылы» колхозтарда 4—4 тракторларлыг бригадалар шык базырыышкынынче кирипкен.

БИЧЕ-ТЕЙ. (Телефон-биле). Барын-Хемчик районда «Кызыл тараачын» көдээ ажыл-агый артели часкы хову ажылын апрель 5-те эгелей берген. Колхоз даргазы эш Сендажының редакцияга дыңнатканы болза:

— Бистиң тарылгавыстың кол нуруузу Кара-Сай аксы Ыйгылакта база Барлык шөлүүнде. Черниң шыгын чөп ажыглаар соруглга-биле ында ийи бригада 50 аът илиирлерлиг ажылдап эгелээн. Баштайгы дөрт хүн 370 гектарның шыгы базыртынган. Ылаңгыя эш Өктек-оолдуң бригадазы болдунуң участогунуң илииртээшкинин доозун турар.

Кызыл-Мажалыктың машина-трактор станциязындан «Кызыл тараачын» колхозтуң Барлык шөлүүнде бригадазында 2 трактор, а Ыйгылакта 3 трактор база четкилеп келген.

Харылзаачыларның күзел-соруу

Апрель 5-те областың харылзаа эргелиниң ажылчын, албан-хаакчылары болгаш инженер-техниктиг ажылдакчыларының ниити хуралы болган. Хуралга Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң Кыйгырыының адаанга ат салыышкынының кампаниязының болгаш атомнуг дайынның айылынга удур демиселдиң ужуруззының дугайында иletкелди ында партия эге организациязының секретары Н. М. Петров кылган.

Хуралга санал бергеннер кол инженер А. Д. Тимофеев, харылзаа ажылдакчызы Е. А. Райкова, кадр секторунуң инструктору А. П. Морозова олар Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң Кыйгырыын ийи-биле деткээннер. Ол ышкаш почта, телеграф, радионуң ажылын экижидер, чоннуң негелделерин хандырар, СЭКП ТК-ның январь Пленумунуң база ССРЭ-ниң Дээди Совединиң ийиги сессиязының шиитпирлерин күүседир дугайында хүлээлгелерни алганнар.

Бөдүүн совет кижилериниң үнү

Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң Кыйгырыының адаанга ат салыышкынын чыылдырарының кампаниязы Каа-Хем районда чедишкиннинг чоруп турар.

«Сталинчы орук» колхозка болган митинг бедик деннелге эрткен. Колхозтуң хову бригадазының бригадири эш Амыңсес алгаш, чүве чугаалаан:

—Бистер тайбың күш-ажылдың кижилери бис. Атомнуг дайынның айылын чайладыр дээш улам күжениишкиннинг ажылдаар бис. Энир чылын 1530 га тараалыг турган болза, бо чылын ону 2000 га чедирер бис. Тарылга шөлүүнүң калбарыышкыны кур черлерни шиңгээдип алырының күсели-биле болур. Гектар черден тараа культураларының дүжүттүүн 17—19 центнер чедирер бис. Ол соруглга-биле суггарылгаже кичээнгей салып, 400 га суггаттыг черниң тараазын ийи удаа суггарар бис.

Колхозта эге школаның улуг назылыг башкызы, хамааты дайынның киржикчизи, Чапаев шериниң дайынчызы болгаш Ада-чурттуң Улуг дайынының база киржикчизи эш Яковлев санал берген. Ооң чугаалааны:

—Дайын деп чүл дээрзин эки билир мен. Атомнуг дайынның айылдыы биске база билдингир. Мен, улуг назылыг башкы бистиң аныяк салгакчыларывысты тайбыңга ынак, Төрээн чуртунга берлинген кижилер болдулары дээш бүгү күжүмну бээр мен. Бистиң ургларывыстың чечектелишкиннинг келир үеви, аас-кежии дээш, адымны салдым!

Кыйгырыының адаанга ат салыышкынын чыылдырарына холбаштырган митинг район төвү Сарыг-Сепке база болган. Анда СЭКП райкомунуң секретары эш Середкин иletкел кылган.

Сарыг-Сеп суурнуң улуг назылыг чурттакчызы эш Сенников дайын кыпсыкчыларынга удур килеңнээшкинин мынчаар өөлүүн:

—Эрткен дайынга үш оглумну ышкыган мен. Дайын кижилериниң чуртталгазын ынчаар үреп турар-дыр. Өске-даа кырган адаларның болгаш иелериниң кыраан назыда тайбың чуртталгазы дээш, Кыйгырыгга адымны салдым.

Дараазында 9 ургларның иези Сагалакова кадай индирже үнгеш:

—Мен тос ургларның иези мен. Ам оларның дөрттү өөренип турарлар. Хөй-хөй иелер боттарының урглары тайбың байдалга өзүп доругары, эртемге өөренири дээш чүткүлүглер. Мен база атомнуг дайынга удурланып адымны салдым.

Митингилер болгаш хуралдар районнуң бүгү-ле черлеринде бооп турар. Кыйгырыгга ат салыышкынын чыылдырар ажылды партия, комсомол, профэвилел организациялары болгаш агитаторлар чорудуп турарлар.

Шыңгыы сагындырыг

ФРУНЗЕ. «Дайын болбас ужурлуг!» деп сөстер Киргизияның найыслалының фабрикаларының болгаш заводтарының цехтеринде, дээди өөредилге черлериниң болгаш техникумнарның аудиторияларында, эртем лабораторияларында, албан черлеринде шиитпирлиг чаңгыланып турар. Чер кырынга тайбың болгаш аас-кежик дээш демисежир деп сыныш чок тура-соруун илередипишаан, ажылчыннар, албан-хаакчылар, эртемниг болгаш урончүүлүг ажылдакчылары, студентилер Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң Кыйгырыының адаанга боттарының холунуң үүктерин чаңгыс эп-сеткилдиг салып турарлар.

Хоорайның эң улуг бүдүрүлгези — көдээ ажыл-агый машиналарының Фрунзе аттыг заводу. Ооң кылган көдээ ажыл-агый машиналары хову-шөлдериниң ажыл-ишчилериниң дузалап, чурттуң бүгү кыдыларынче чоруп турар.

Шой цехиниң коллективинин хуралынга улуг технолог Нуран Османов чүве чугаалаан.

— Бистиң тайбың амыдыралывысты, бистиң күш-ажылывысты кым-даа бузуп шыдавас. Дайынның океан ындында кыпсыкчылары атомнуг бомба-биле чөнгээлеп турар-дыр. Оларга фашистиг агрессорларның салымын сагындырып каары халас эвес. Бир эвес херек апароа, бис эжелевчилерге чылча согуушкунну берип шыдар бис, олар оон дирлип шыдавас — деп ол чугаалаан.

(СЭТА).

Тайбыңның херээнге салыышкын

ХАНДАГАЙТЫ. (Радио-биле). Өвүр районнуң ажылчы чоннары, бүгү совет улус-биле бир дөмей, делегейниң депшилгелиг бүгү кижилериниң үнүнге каттыжып, Тайбың камгалалының Бүгү-делегей Чөвүлелиниң Бюрозунуң Кыйгырыының адаанга адын салбышаан, атомнуг дайынны белеткеп турар америк-англи агрессорларга удур улуг килеңнээшкинни илередип турар. Районнуң бүгү-ле черлеринде митинг, массалыг хуралдар калбарган.

Апрельдиң баштайгы хүннеринде Хандагайты суурда албан организация, бүдүрүлге болгаш өөредилге черлеринге болган митингилерге Кыйгырыгның адаанга дыка хөй кижи ат салган. Атомнуг болгаш кижилерни массалыг узуткаарының өске-даа чепсектерин бүдүрерин хоруудаар дугайында чоннуң негелделери күштүг калбарып турар.

«Коммунизмче орук» колхозтуң төвүнге апрель 3-те болган хурал бедик көдүрүүшкүнүг эрткен. Колхозчу суур уламна калбарып турар. Бо чылын бүдүрүлге болгаш культура-амыдырал тудугларындан аңгыда безин 35 чуртталга бажыңнары кылдынар, а тудуг ыяжы четчир белеткетинген. Амгы тургустунуп эгелээн пилорама май бирни таварыштыр ажыглалга кирер, ол үеде чуртталганың 12 бажыңнары база доостунган турар. Бо бүгү болза, тайбыңның херээнге колхозчу ишчилерниң салыышкыны болур.

Райкомнуң МТС зоназының талазы-биле инструкторлар бөлүү

Партия райкомнарының МТС-тер талазы-биле инструкторлар бөлүктерин тускайлап тургусканы колхозтар бүдүрүлгезинге партийжи удуртулганын деңнелин бедиткен.

СЭКП ТК-ның сентябрь Пленумунуң шиитпирлерин өзүгаар партияның Сут-Хөл райкому МТС зоназының талазы-биле инструкторлар бөлүүн тургускан. Районда 6 колхозтар бар. Инструктор бүрүзүнге 3—3 колхозтарны быжыглаан. Олар боттарынга онаашкан колхоз бүрүзүнде партийжи-политиктиг ажылдың байдалы дээш харыысалганы билирлер. Ынчангаш инструкторлар бөлүү СЭКП райкомунуң секретарының удуртулгазы-биле колхоз бүрүзүнүң экономиказын ханызы-биле өренип, оларның организас, ажыл-агыйын быжыглаарының, күш-ажылды организастаарының, ажыл-агый планнарының күүсөдези дээш социалистиг чарышты калбартырының айтырыгларын тилим-биле шиитпирлеп, колхозтарның баштаар черлериниң болгаш партия эге организацияларының ажылынга практиктиг дузаламчыны улам билдилин-биле көргүзүп турар апарган.

МТС талазы-биле инструкторлар бөлүү болунуң тускайланын тургустунганының баштайгы хүннеринде МТС-ке болгаш оон ажылдан берип турар колхозтарынга ажылды башкарып чорудар талазы-биле улуг бергедээшкиннерге таваржып турганы чажыт эвес. Чүл дээрге, инструктор бүрүзү болунга быжыглаан колхозтарның экономиказын, артельдер ажыл-агыйының тус-тус адырларында байдалды болгаш колхоз бүдүрүлгезинин практиказын эки билбес турганнар.

Ынды байдал болза, ажылга эренгейлээшкинни болдуруп, инструкторлар бөлүүнүң организакчы ажыл-чорудулгазының шулуудай бээрин узамдыктырып турган. Партия райкомунуң секретарылары ол дээрезинде инструкторларның ажылынга боттуг башкарылганы база-ла берип шыдавайн турганын миннир херек. Ынчангаш зона бөлүүнүң инструкторлары эрги метод-биле ажылдап, колхозтарга барып турза-даа, ажылды канчаар организастаар талазы-биле колхозчу удуртукчуларга боттуг дуза чедирип шыдавайн, а чүгле ажылдың четпестерин дамзылап алгаш, сан-түүнер чыын алгаш-ла дедир ээп келгилээр фактылар тургулаан.

Партия райкому сөөлгү үеде көдээ ажыл-агыйга партийжи удуртулганың шак ынды четпестерин узуткаар талазы-биле чамдык күженишкиниг ажылдарны чоруткан. Райкомнуң ажылдакчылары боттары көдээ ажыл-агый айтырыгларын өөренмишаан, тус-тус колхозтарның ажыл-чорудулгазын мурнундагызындан дээре билир апарган. Амгы үеде МТС зоназының талазы-биле инструкторлар колхозчу массалар биле партия райкомунуң харылзаазын хүн-бүрү быжыглап турар.

Кая барып, кайы хире хуусаада, кандыг ажылдарны организастаза чогуурул дээрзин инструкторлар билирлер. Ол дугайында боттарының тодаргай саналдарын райкомнуң МТС зоназының талазы-биле секретарынга киирип кээп турарлар. Ындыг чорук колхоз бүдүрүлгезинге партийжи удуртулганы улам боттуг болдурарынга улуг ужур-дузалыг болуп келген.

Инструкторлар бөлүү сөөлгү үеде бодунуң ажылын артель ажыл-агыйларының эң-не хожудап турар участоктарынче утландырып келген. Байда-лаа партийжи-политиктиг болгаш организастыг ажылдар ажыл-агыйжы чедишкиннерни өстүрериниң практиктиг айтырыгларыбиле тудуш харылзаалыг тургустунган болдур, — ында байдал экижип турарын практика көргүзүп турар.

Районнуң Киров аттыг, «Большевик» болгаш Сталин аттыг колхозтарынга инструктор эш Хунаны быжыглаан бис. Ол, колхозчулар өртүзүнга илеткелдерни, лекциялар номчулгаларын болгаш беседаларны, солун номчулгаларын өлөөн калбарткан. Агитаторларга сургаалдаларны үргүлчү кылып берип турган. Агитаторлар тайылбырлыг ажыл. бүрүзүн колхоз бүдүрүлгезинин практиктиг айтырыгларынга холбаштырып келген.

Колхозчулар социалистиг хүлөөлгелерни ап турган. Оон түүнелдерин колхоз бүдүрүлгезинин бригадалар хуралдарынга чугаалажып турарын чаңчыктырган. Колхоз бүдүрүлгезинин кол-көл чугула айтырыгларын партия организацияларының хуралдарынга чугаалажырын организастаан. Шиитпирлерниң болгаш коммунистерге берилгенин партийжи даалгаларның күүсөдезинге контрольду күштелдиргеН. Колхозчу активчилериниң күжүн организастаар ажылдың харыысалгалыг участоктарынга таарыштыр хуваап тургускулаан.

Ындыг ажылдарны чорутканының түүнелинде Сталин аттыг колхозтуң ажылы өлөөн экижээн. Ол колхоз 1954 чылдың өгезинге чедир хожудангай ажыл-агыйларның бирээзи турган. Оон соонда колхозчу ажыл-ишчилериниң күш-ажылы эки организастатынганының ачызында артельдиң мал болгаш чер ажылының хөгжүлдези көскү чедишкиннерлиг болган. Колхоз 1953 чылда тараа культураларының гектар бүрүзүнден чүгле 7 центнер дүжүттү алган, а 1954 чылда 16 центнер дүжүттү алган. Ажаап алышкынны районга бир дугаарында дооскан.

Мал бажың өстүрериниң планын бүгү чүүүнер аяды-биле ажыр күүсеткен. Эрткен чылын малдың шынарлыг чемнерин белеткээн болгаш оон планын күүсеткен. Мал кыштагладышкыны чедишкинниг эртип турар. Малдың продуктудуу бедип турар. Колхозчулар 1953 чылда күш-хүнүнүң санында 1 килограмм тараа алган, а эрткен чылын 2,5 килограммны алган. Акша талазы-биле орулгалыы 3 катап өскен.

Инструкторлар көдээ ажыл-агыйның тускай эртемниглери-биле, колхозчу мурнакчылар болгаш көдээ интеллигенция-биле харылзааны быжыглап, боттарының ажылынга оларның дузаламчызын ап турарлар. Агрономнар, зоотехниктер болгаш ветеринарлар-биле харылзаа болза, инструкторларның көдээ ажыл-агый айтырыгларының талазы-биле билиин бедиринге улуг рольдуг болуп келген. Көдээ интеллигенция колхозчулар өртүзүнга масса-политиктиг болгаш организастыг ажылдарны чорударынга дузалажып турарлар. Эрткен күүн Суг-Аксы чеди чыл школазының, Хөр-Тайга, Кызыл-Тайга школаларының башкылары колхозтарның тараа ажаап алышкынынга шеф дузаламчызын үлегерлиг организастааннар.

Актив-биле быжыг харылзаа колхозчу кадрларны шилип алырынга, шиитпирлериниң күүсөдезин организастаарынга улуг чиигелдени берип турар. Колхозтарның бүдүрүлге бригадирлериниң, фермалар эргелекчилериниң хөй кезиин партия райкомунуң бюрозунга бадылаан. Оларның семинарларын база организастаан. Мурнакчы малчыннарның чөвүлөл хуралдарын 2—2 удаа чыылдырган. Бо чылын колхозтарның отчёт-соңгулдалыг хуралдары бедик деңнелге эрткилээн.

Амгы үеде СЭКП ТК-ның январь Пленумунуң шиитпирлерин көдээниң ажылышчилериниң өртүзүнга пропагандалаар ажыл калбарган. Оны амыдыралга боттандырарының перспективтиг планнарын колхоз бүрүзү ажылдап кылган.

Көдээ ажыл-агыйның хөгжүлдезинин чаа тургустунган сорулгалары болза, СЭКП райкомунуң болгаш партия эге организацияларының колхоз бүдүрүлгезинге удуртулгазын улам өжижидирин негеп турар. Ынчаарга бистиң ажылывыста узуткатынмайн турар четпестер хөй. Ылаңгыя көдээ ажыл-агыйның мурнакчыларының ажылының дуржулгаларын өөренип көөр, ону бүгү ниитиниң ажыглалы болдуруп нептередир ажылдарны чоруттайн турарывыстың буруузун миннин көрбүшаан, ол талазы-биле боттуг ажылдарны чорудар ужурлуг бис. МТС-тиң партия организациязының ажылы негелдениң чогуур деңнелинден ыракта-ла хожудап турар, механизаторлар өртүзүнда партийжи-политиктиг ажыл дендии куду деңнедиг болбушаан.

Сорулга болза, көдээниң бүгү ажылышчилериниң өртүзүнга партийжи-политиктиг болгаш организастыг ажылдарны чаа сорулгаларның негелделерин хандырып турар кыдыр өде тургузары болур.

Х. КЮРЮ,
СЭКП Сут-Хөл райкомунуң МТС зоназының талазы-биле секретары.

Бай-Тайганың машина-трактор станциязының механизаторлары эштер П. Шебалин, Ч. Салчак, Ф. Дөңгүрак, И. Хомушку олар 1954 чылда колхозтарның шөлдеринге күженишкиниг ажылдаанар. Оларның кижи бүрүзү хөгү ажылдарының планын ажыр күүсеткеннер. Бо чылын олар часкы тарылгага эки белеткеннер.

Чурукта: (солагай талазындан оң талазынче): Бай-Тайга МТС-тиң эң эки механизаторлары комбайнер П. Шебалин, трактор бригадазының бригадири Ч. Салчак, комбайнер Ф. Дөңгүрак, тракторист И. Хомушку олар Бай-Тайга районнуң механизаторларының хуралының үеинде.

Фото **С. Феоктистовтуу.**

Колхозтарда мал оолдашкыны

Колхозтарда ниитиниң малы массалыг оолдап турар. Малдың чаш төлүн менди камгалап ап турар мурнакчы малчыннарны болгаш мал фермаларында малдың кышкы байдалын бижээн чагааларны көдээ корреспондентилерден редакция үргүлчү ап турар.

Чөөн-Хемчик районнуң Ленин аттыг көдээ ажыл-агый артелиниң шөөр мал фермазының мурнакчы малчыннары эштер Санчак, Пар-оол оларның ажаалгазында хөйлардан 653 хой оолдаан, оон 672 хураганнарны камгалап алган менди доруктуруп турар.

Колхозтуң инек фермазында Лопсан-Серен биле Дадар-оолдуң ажаалгазында 110 төрүүр инектен 29 инек төрөөн, бызаалары менди доругуп турар.

Колхоз баштаар чериндеН малы оолдап турар малчыннарга дуза көргүзери-биле мал эмчизи эш Бегзиге удуртурган бөлүк аныяктарны организастап чоруткан, олар малчыннарга улуг дузаны көргүзүп турарлар. Малдың чаш төлүн янзы-бүрү сырыңгы аарыглардан камгалаар талазы-биле эш Бегзи идепкейлиг ажылдап турар деп, эш **М. Чимбии** бижип турар.

Улуг-Хем районнуң «Партияның XIX съездизи» колхозтан эш **К. Шивит-оолдуң** бижип турары болза, фермаларда баштай төрөөн 288 хой, ешкүлен 299 анай, хураганнарны, 45 инектин бызаларын, 15 бенин кулуннарын, 2 тевенин болганын менди камгалап алган доруктуруп турар.

Малчын Хавакчык ангор уксаалыг 73 ешкүлен 80 анайларны менди камгалап алган болгаш малчыннар Сарыгбай, Дадар-оол, Депте олар малдың чаш төлүн менди камгалап алыр дээш кызымак ажылдап турарлар.

Колхоз баштаар чери фермаларда төрүүр болгаш чаш малдарга 30 тонна сүүзүннүг ногаан сигенни малчыннарның коданында сөөртүп чедирерин организастаан.

«Тиилелге» көдээ ажыл-агый артелиниң кежигүнү эш Чадамба 1949 чылда ниитиниң 370 баш ешкүзүн маллап эгелээш, 1954 чылга чедир 6 ажыг катап өстүрген, колхозтуң мурнакчы малчыннарының бирээзи болуп турар. Эш Чадамбаның ажаалгазында төрүүр 403 ешкүден ам 14 ешкү оолдаан, оон 21 анайларны камгалап алган доруктуруп турар деп, Кызыл райондан эш **Д. Чылбан** бижээн.

Барыын-Хемчик райондан эш **Х. Кожан-оолдуң** бижиг турары болза, «Большевик» көдээ ажыл-агый артелиниң шөөр мал фермазының малчыны эш Аракчаның ажаалгазында хойлардан 210 хой оолдаан, хураганы менди доругуп турар. Арткан 120 хоюн менди оолдадып алыр дээш, эш Аракчаа малының ажаалгазын экижидип, кызымаккай ажылдап турар.

Кышкы ажаалгазын таарымчалыг тургусканындан Өвүр районнуң «Торгалыг» колхозунуң мурнакчы малчыны эш Осур-оолдуң ажаалгазында чиңге-нарын лүктүг хойлар күштүг кыш ажып турар болгаш ам удавас оолдап эгелээр.

СЭКП ТК-ның январь Пленумунуң шиитпирлерин амыдыралга күүседир дээш, эш Осур-оол колхозтуң мурнакчы малчыны эш Балданны социалистиг чарышка кыйытыргаш, төрүүр 210 хойнуң хураганын менди камгалап албышаан, хой бүрүзүнден өртүмаа-биле 2 килограмм дүктү кыргып алырын хүлөөнген деп, эш **М. Лайзаа** бижээн.

Ол-лаа районнуң «Совет Тыванын 5 чылы» колхозтуң комсомолчулары колхозтуң инек фермазын шефка алгаш, төрөөн 14 инекти бызаазындан чарып саап эгелээн. Ажаалга чемгерилгезин таарыштыр тургускандан хайдактап саап турар инектер эрткен чылын берип турган сүүдүнден бо чылын 1,5 катап хой сүүтү берип турар.

Колхозта культбаза эргелекчизи эш Санчай малчыннар өртүзүнга агитацияжассалыг ажылдарны доктаамал чорудуп, идепкейлиг ажылдап турар деп, эш **Т. Доржу** бижип турар.

Тарылгага белеткелдиг ужуражыр

Колхозтуң хову турлагларында

БӨК-ЧЫРАА. **(Телефон-биле).** СЭКП Төп Комитединиң январь Пленумунуң төөгүлүг шиитпиринге улам күш-ажылчы сорук кирген, Ленин аттыг көдээ ажыл-агый артелиниң колхозчулары өлбекшилдиг дүжүт өстүрүп алырынга чүткүлүн илередип турар. Эрткен чылын бистиң колхозтуң тарылга шөлү 1705 гектар четкен азы пландан 6,5 хуу ажыр тарытынган, а дүжүт база бөгай эвес болган. Ылаңгыя тараа культураларының гектар бүрүзүнден өртүмаа-биле 15 центнер дүжүт алыр турган, херек кырында 17 центнерни ажаап алган.

Бистиң колхозтуң бо чылын тарылгазының шөлү ниитизи-биле 2587 (оон иштинден кол культура болур кызылтас 1237) гектар болур. МТС-тиң механизаторлары-биле колхозчу ишчилериниң чаңгыс эп-сеткилдиг ажылдаазы-биле эрткен чайын чер бүрүн аңдартынган, ам чүгле шык базырын илиртээш, чажын тарыыр. Тараа культураларынга 345,9 тонна үрезин херек, а херек кырында 406,6 тонналы бүрүн арыгаан алган бис, оон үнүштүүнүң шынары багай эвес болурун хынаада көргүскен.

Часкы хову ажылынга негетинер машина, чепсек, дериг-хереклер база чогуур өйүнде септетинген: аттың 30 аңдазыннары болгаш 56 илирин шупту белен, 40 тергелер септетинген, үрезин үрүп дажыырынга 10 хааржактар, 200 ажыг шоодайлар база бар. Колхоз хову ажылынче бир үеде 90 аттарны киирип болур бүрүн дериглерлиг. Ол ышкаш удобрениеге 550 тонна өдекти база 10 тонна хулду болгаш 52 центнер куш өлөөн тарылга шөлдеринде чедирген.

Шагаан-Арыгның машина-трактор станциязындан бистиң колхозта 10 тракторларлыг 22 механизаторлар келген, олар ийи бригада (бригадирлери эштер Золотухин, Маковкин) кылдыр ажылдаар. Трактор бригадаларынга колхозтуң талазындан 72 кижини, 8 тергелиг аттарны быжыглап тургускан. Ынчаарга колхозтуң хову ажылының ийи бригадаларында (бригадирлери эштер Хууракай, Тоспанай) 77 кижи, 90 ажыг аттар бар.

Тарылга шөлүнүң хары бүрүн эривээн болза-даа, черниң шыгын үнүшке чөп ажыглаар сорулга-биле, күчүлүг тракторларга үдеткен бистиң бригадаларывыс апрельдиң 6-да Баян-Колдуң ховузунче үнүшкен. Турлагларда 5 бажыңнарны таарымчалыг дерээн, оларның чанында 2 кудукту база белеткээн. Часкы хову ажылын 7 — 9 хүннер иштинде бедик агротехниктиг негелделер өзүгаар доозарынга социалистиг чарыш бригадалар арызында салдынган.

Мооң-биле кады бистиң ажылывыста четпестерни оён эртип база болбас. Чер ажылындан алыр орулгавыс кулу, дүжүт амгы негелденин деңнелинге четпейн турар. Бо чылын көк суланы 400, а кукурузаны 10 гектарга тарыыр бис. Мал чеми культураларын тарылгазы ыракта четпес. Ногаанны 102 гектарга олуртур бис, а 25 гектарга хереглетинер 40 тонна картофельлеп өске үрезиннер четчелетинмээн. Парникке 6 оңгарлар, 150 рамалар кылдынган, 40 мун ирик-өдек саважыгаштар белеткетинген. Ындыг болза-даа, рассадаларны өстүрерин чүгле чаа эгелеп турарывыс дыка четпес.

Артель бүдүрүлгезинин хөгжүлдезин партияның амгы негелдезинин деңнелинге бедидери чугула. Мал болгаш чер ажылын сайыradып, көдээ ажыл-агый продуктуларын көвүдеринге таарымчалыг бүгү аргалар бисте бар. Ол улуг болгаш харыысалгалыг сорулганы бистиң колхозчуларывыс МТС-тиң механизаторлары, тускай эртемниглери-биле чаңгыс эп-сеткилдиг ажылдап турган чедип алыр.

В. КОНЧУК,
колхоз баштаар черинин даргазы.

Эки белеткенип турар

Кызыл районнуң «Х Улуг хурал» көдээ ажыл-агый артели часкы хову ажылдарынга хынамчалыг белеткенип турар.

Часкы тарылгага хереглээр чепсек-хереклерден 10 аңдазынчын, 20 илирнин, 15 тергенин, 55 хомуттун, аттың 3 сеялказының септелгезин дооскан болгаш ажыл аттарынга өлөөн хөй суланы, 1 сараат чымчак сигенни белеткээн.

* * *

Районнуң Сталин аттыг колхозунда часкы тарылгага белеткел ажылы багай эвес чорутунун турар. 8 аңдазын, 15 илирин, 10 терге, 40 хомут, 2 сеялка септетинген.

Огород шөлүнде 50 тонна өдек, 1 тонна хул төккен болгаш ногаа өстүрер чылыг, чырык 2 бажыңчыгашты белеткээн. Колхозка 25 тонна картофель үрезини хереглетинер , ам бары 20 тонна, четпейн турар 5 тонна үрезинни тып алыры-биле хемчеглерни ап турар.

К. ОЙДУП-ООЛ.

ЧАДААНА МТС-ТЕ

ЧАДААНА. **(Телефон-биле).** МТС бо чылын 15000 хойнуң кыргылдазын чоруулары-биле Чөөн-Хемчик районнуң колхозтары-биле кереглер чарган. Хой кыргылдазын чедишкиннит чорудар сорулга-биле МТС кыргыкчыларның семинарларын эрттирип турар. МТС чанында 4 хонуктун семинарынга Сталин аттыг, «Коммунизмче орук» болгаш «Большевик» колхозтардан 15—15 кижи киришкеннер. Ам «Искра» болгаш «Октябрь 30 чылы» көдээ ажыл-агый артельдериндеН 30 кижи семинарда өөренип турар.

Кыргыкчылар электри-биле кыргылда чорударының болгаш кыргылданы өйшаанда чоруткан, дүктү чилириг чокка алырының дугайында лекцияларны дыннап турарлар.

* * *

Часкы хову ажылын кыска хуусаада бедик агротехниктиг деңнелге эрттирер дээш МТС хынамчылалыг белеткенип турар. Ам колхозтарже трактор бригадаларын үндүре берген. Эш Чимитке удуртурган бригада «Искра» көдээ ажыл-агый артелинде барган. Бригада 1150 гектар черни ажылдап кылыр. «Большевик» колхозта барган эш Базырның трактор бригадазы 796 гектар чер, «Кызыл тараачын» артельде барган эш Торжунуң бригадазы ол колхозтуң 1166 гектар черни ажылдап кылыр.

Колхозтарда чеде берген трактор бригадалары магадылаа ажылдарны чорудуп, тарылганың эгелээр хүнүн манап турарлар.

Районнуң агаары хүн келген тулум уламна чылып, хар дүрген эрип чыдар. Тарылга шөлдериниң өл-шыгы дыка эки.

Д. СҮРЮН-ООЛ,
(«Шынның» корреспондентизи).

Бүдүрүлге программазын күүседир дээш демиселде

1956 чылдың санында ажылдап турар

Бешки беш чылдың планын хуусаа бетинде күүседир дээш Москваның мурнакчы бүдүрүлгелериниң патриотчу эгелээшкини Кызылдың приска эргелелиниң автотранспорт конторазының коллективинин чолаачыларын болгаш септекчилерин күш-ажылчы улуг чедишкиннерже сорук кирген.

Кызымаккай күш-ажылдың түннелинде коллективтиң кежигүннери бо чылдың бирги кварталының планын он хонук бурунгаар ажыр күүсеткен. Бот-үнени 9,1 хуу чиигеткен. Транспортчулар май мурнунуң социалистиг чарыжын калбарткаш, чаа бедик көргүзүгнү чедип алганнар. Олар бо чылдың дөрт айларының бүдүрүлге планын апрель 10-да күүседир деп хүлөөлге алгаш, ону апрель 5-те алдарлыы-биле күүсеткеннер.

Бүдүрүлгениң планын ай санында ажыр күүседип, хүлөөнген ажылынга чүткүлдүг, күш-ажылдың үлегер чижээн көргүзүп турар мурнакчылар хөй. Коллективтиң дуржулгалыг чолаачылары эштер Чумарин, Саранин, Прохоров, Кускашев олар бешки беш чылдың планын бо чылдың февральда доллур күүсеткеш, ам 1956 чылдың санында ажылдап турар.

Бо ышкаш чедишкиннерни транспорт конторазының септекчилери чедип алган. Дарган Афоньнин, слесарь Сонников болгаш Михеев олар ай санында бүдүн чартык болгаш ийи норманы күүседип, эки шынарлыг продукцияны берип турар.

Бүдүрүлгениң мурнакчы цехи

Культура эргелелиниң типографиязы мурнакчы бүдүрүлгелериниң бирээзи. Бо чылдың бирги кварталының планын күүседири дээш коллективте калбарган социалистиг чарыштың түннелинде квартал планын типографияның коллективи 109 хуу күүсеткен. Март айның бүдүрүлге программазы 113,8 хуу күүсетинген.

Чарыш типографияның бүгү цехтериниң болгаш бригадаларының аразында калбартан. Аңаа эш Бражниковтуң начальниктен турары парлаар цех тиилекчи болун үнген. Бо цех бодунуң мурнакчы ажылы-биле коллективте сураглыг. Парлакчылар бүдүрүлгениң ай болгаш квартад планын үргүлчү ажыр күүседип келген.

Парлалга цехи ам ийи чыл ажыг үеним дургузунда мурнакчы цех болуп, бодунуң чаалап алганы администрация черинин шилчиир кызыл тугун быжыы-биле тудуп турар. Цехте бүдүрүлге планын күүсетпейн турар кижи чок. Ында парлакчы бүрүзү-ле бүдүрүлгениң мурнакчызы деп хүндүлүг атты чедип алган. Парлакчылар эштер Понамарева, Лобова олар шалыпчы ажылы-биле шылгарап турар.

Коллективтиң линотип, переплёт пехтери база-ла эки ажылдап турар. Линотипист Толчина, өрүкчүлер Гуркова, Кускашева, переплётчиктер Яровая, Маренков олар мурнакчы ажылдап, бүдүрүлгениң ай планын 120—130 хуу күүседип турарлар. Болунуң күш-ажылчы чедишкиннинге сорук кирген типографияның ажылчыннары болгаш инженер-техниктиг ажылдакчылары Май бирге алдар кылдыр дөрт айларның планын апрель 20-де күүседир дээш күженишкиниг ажылдап турарлар.

Шахтёрлар сөзүн эзлеп шыдааннар

Бешки беш чылдың шиитпирлиг чылы — 1955 чылдың бүдүрүлге программазын күүседир дээш Эрбектин шахтёрлары үре-түннелдиг ажылдааннар. Хөмүр даш казып тыварының талазы-биле бирги кварталдың планы хуусаа бетинде күүсетинген.

Күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидер дээш коллективте калбарган социалистиг чарышка мастер эш Монгуштун баштаан эдчээ тиилекчи болун үнген. Оон баштаан эдчээнде ажылдап турар шахтёрлар боттарының ажылының мастерлери болун турар. Ол чорук ажылдың темпизин дургедедиринге улуг идегни берген.

Могаг чок күш-ажылдың үлегер-чижээн Булатов акылышкылар көргүзүп, эдчет нормазын бүдүн чартыктан ажыр күүседип турар. Бо ышкаш көргүзүгнү эш Патракеевтиң баштааны эдчет чедип алган. Олар бүдүрүлгениң хүн нормазын 200 хуу чедир күүседип турар.

Шахтёрлар бирги кварталдың планын чедишкиниг күүсеткеш, ам Май мурнунуң социалистиг чарыжын калбарткан. Олар Май 1-те күш-ажылчы чедишкиннер-биле ужуражыр дээш апрель айның бүдүрүлге программазын беш хонук эрте күүседир деп бедик хүлөөлгени алганнар. Алган хүлөөлгезин төлептиг күүседир дээш олар сорук киришкин-биле ажылдап турарлар.

Комбинатчылардың күш-ажылчы белээ

Областың мурнакчы бүдүрүлгелериниң бирээзи —Кызылдың азып-чем комбинатының коллективи бирги кварталдың бүдүрүлге программазын ажыр күүсеткен, а марттың —106 хуу күүсетинген.

Комбинатчылар күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидер, продукцияның бот-үнезин чиигедир болгаш оон шынарын бедидер дээш чаржып турарлар. Чарышка комбинаттың цехтери болгаш бригадалары эки түннелдерни чедип алган. Чижээ, эш Скрипаченконун бригадирлээни кондитер цехинин ажылчыннары болгаш эш Золотухинаның бригадирлээни № 2 пекарнының хлеб быжырыкчылары шылгарап турарлар.

Тус-тус ажылчыннарның аразында калбаргаН социалистиг чарышка кондитер пехинин ажылчыны эш Норбу тиилекчи болган. Ол бодунуң профессиязын мергежилдин-биле өөренип алганындан эки болгаш кончуг эки шынарлыг продукцияны берип турар. Ол бүдүрүлгениң хүн нормазын 150 хуудан кудулатпайн турар.

Бо ышкаш көргүзүглерни Качалова, Казулин оларның баштаан бригадаларының кежигүннери чедип алган. Комбинатчылар Май бирге күш-ажылчы өлек кылдыр апрель айның планын хуусаа бетинде күүседир деп сөзүн бергеннер.

Кызымаккай ажылдың түннели

Кызылдың алгы заводунуң коллективинин кежигүннери мурнакчы бүдүрүлгелериниң деңнелинге чедер дээш күженишкиниг ажылдап турарлар. Ынчаарга оларның ол демиселинин багай эвес чорун турарын бо чылдың баштайгы айларының бүдүрүлге программазының күүселдери тодаргай көргүскен.

Заводта ажылчыннарның күш-ажылының организациязын өлөөн экижиткен чорук квартал планын 103 хуу, март айның планын 102 хуу күүседир арганы берген. Бүдүрүлге планын күүседиринге социалистиг чарыш биче эвес рольдуг болган. Бүдүрүлгениң мурнакчыларының болгаш чаартыкчыларының ажылының дуржулгазын заводтуң ажылчыннары болгаш инженер-техниктиг ажылдакчылары өөренип, ону боттарының практиктиг ажылынга чедишкиниг ажылап турарлар.

Камналганың чурумун шыңгыы сатыыр, чүвени үрей кылыр чорукту болдурбас болгаш бот-үнени чиигедир дээш демисел кептерээн. Бо бүгү ажылдарның түннелинде алгы заводунуң коллективинин мурнакчыларга деңнежин болурунун арганарын чедип алган. Заводта боттарының кызымаккай ажылы-биле сураглыг кижилер хөй. Оларга хамыктың мурнунда эштер Савин, Сонников, Сунлуп, Зайцев, Юрин олар хамааржыр.

ВЛКСМ Өвүр райкомунуң пленуму

Чоокта чаа ВЛКСМ-ниң Өвүр райкомунуң ийиги пленуму болган. Пленум СЭКП ТК-ның январь Пленумунуң шиитпирлерин амыдыралга боттандырарынга районнуң комсомол организацияларының киржилгезинин дугайында ВЛКСМ райкомунуң бирги секретары эш Седеннин илеткелин чугаалашкан.

Районнуң комсомолчу аныяктары мал ажылын хөгжүдериниң хөрөөнге идепкейлиг киржип турарлар. Комсомол организациялары январь Пленумунуң соонда мал фермаларынга доктаамал ажылдаары-биле 58 комсомолчу аныяктарны немей чоруткан. Колхозтар аяды-биле комсомолчу аныяктарның тулугжу бригадалары ажылдап турар. «Торгалыг» колхозта аныяктар бригадазы (бригадири эш Дончун-оол) бирги кварталдың тулуг планын 122 хуу күүсеткен.

Бо чылын районга кукуруза тарыр естүрериниң аныяктар бригадалары организастатынган. Малчыннар өртүзүнда культура базаларын ажылдап турар. Район төвүнүң албан черлериниде комсомол организациялары культура базаларынче 800 рубль өртектиг номнарны чорудуп бергеннер.

Оон-биле кады ВЛКСМ райкомунуң болгаш комсомол эге организацияларының ажылында улуг четпестерниң барын илеткелчи болгаш санал бергеннер илереткен. ВЛКСМ райкому көдээ аныяктар өртүзүнга лекция пропагандазын кошкак организастап келген. Культура-массалыг ажылдар негелденин чогуур деңнелин хандырбайн турар. Клубтар, библиотекаларның ажылында улуг четпестер бар. Аныяктарның доктаамал ажылдаар ураачуу белгүмнери организастатынмаан. Колхозчуларга кинолар көргүзери эки-жээн. Аныяктарның культурлуг негелделерин хандырарынче районнуң культура килдизи болгаш ВЛКСМ райкому чогуур кичээнгейни салып, боттуг ажылдарны организастаар ужурлуг дээрзин пленумнуң киржикчилери негээн.

М. ЛАЙЗАА.

Бедик шынарлыг чыынды дээш

Аныяк тыва литература эрткен кыска хуусаанын иштинде улам быжыгып, сайзыравышаан бичe эвес чедишкиннерни чедип алган. Областын ном үндүрер черинин белеткеп кыганы «Тыванын чогаалчылары» деп чечен-чогаалдыг чыынды ол дугайын тодаргай хереченлеп турар.

Чыындыда тыва авторларнын үжен чылдардан бээр бижээни колдуунда дээре чогаалдары кирген: С. Токанын «Араттын сөзү» деп тоожузу, «Төнгүр-оол» деп шиизи (үзүүлүлер), О. Сагаан-оолун «Уттундурбас ужуражышкыннар» деп очеригинден үзүндү болган тыва рассказ жанрында дээре чогаалдарнын биреэзи «Найырал» деп рассказы, С. Сарыг-ооллун дыл талазы-биле хайныктырар күжү бедик шынарлыг «Саны мөге» деп шүлүглелден үзүндү, В. Көк-ооллун номчукчунун болган көрүкчүнүн сонуургалын чаалап ап шыдаан «Хайран бот» деп шииден үзүндү база шүлүктер, баснялар, рассказтар бар.

«Тыванын чогаалчылары» деп чыындыда кирген чогаалдарны номчуурувуска бистин литературавыс совет үеним таарымчалыг хөрөүнүнден ажыктыг чемиштерни тыртып, чүгле доктаамал авторларнын саны-биле эвес, харын жанр, тематика, уран мергежил болган идея талазы-биле алаан баян-дыр деп чүве тодаргай. Номчукчу бо чыындыны болунун угаан-бодалынга, сеткил-сагыжынга ажыктыг түүлдерни немей шингээдип алыр дээрзинге чигзиниг турбас.

Ынчалза-даа шупту чүве кылдынган, сагыш амыр олуруп болур дээни ол эвес. Бөгүнгү амыдыралдын негелделерин болган даартагы хүннүн перспективаларын бодаарга, тыва литературанын амгы чедишкиннерин баштайгы базымнар дивес аргажок. Тыва чогаалчыларнын мурнунда областын ажылчы чоннарынын хөй талаларлыг чурталгазын улам ханыладыр чуруп көргүзер, уран мергежилди бүгү тала-биле сайзыралыр, роман, повесть, шүлүглел дээн ышкаш улуг хемчээлдиг жанрларны калбаа-биле шингээдип алырынын туржулгаларын амыгаштан эгелээр деп берге болгаш үндүлүг сорулгалар туруп турар. Областын чогаадчылары чаа-чаа аныяк авторлар-биле бодунун олуруун немевишаан, бөгүнгү номчукчунун хүн-бүрү өзүп турар культурлуг негелделерин хандырып шыдаар чогаалларны моон сонгаар тургузар дээрзинге ханы бүзүрелги илередип болур.

Моон мурнунда тыва авторларнын бижээн чогаалдары үе-үеним чыындыларынга кирип турган, ынчангаш оларнын дээрелерин ийи-үш чыл эрткен соонда тып номчууру чүгле берге эвес, харындаа уттундура бээр турган. Оон-биле кады тыва литературанын эрткей оруунун болгаш шын угланыышкынынын дугайында тодаргай, системниг билиглерни алыры берге турган. Бо чечен-чогаалдыг чыындынын үнгени-биле холбаштыр ыындыг бергедээшкиннер бир чеже эвээжээн.

Бо чыынды бистин литературавыстың туруп келген үеэнинин дургузунда бижитинген дээре чогаалдарны шуптузун чангыс ном кылдыр парлаар дээн баштайгы оралдажыышкын болур. Мынлыг чыынды тыва литератураны чүгле школаларга болгаш еске-даа өөредилге черлериге өөренирге эвес, а калбак масса номчукчуга улуг дузалыг. Моон-биле чергелештир аңгы-аңгы авторларнын хөй-ниити ажыл-хөрөөнин болгаш чогаадылга ажылынын дугайында кыска намдарын бергенин чөптүг деп саналр херек. Чыындынын чурулга каасталгазы бөдүүн, чараш болбушаан, номчуксаар күзелги үндүрүп кээп турар.

«Тыванын чогаалчылары» деп номнун четпес талаларын демдеглээри база чугула. Чыынды хемчээл талазы-биле эмин эртир биче кылдыр үнген. Оон хараазыбиле алаан улуг чогаалдар шуптузу үзүндүлер болуп парлатынган, а авторларнын хөй кезиниин чогаадылга ажылхөрөөн алаан долузу-биле билип алыры берге. Чижээ, С. Тамбанын дээре чогаалдарынын биреэзи «Донгада калык» деп тоожулал шүлүглелин киирбээни хомудончыг. Авторларны чыскаап тургусканы база-ла эки болап кылдынмаан. Тыва литературада эң-не эки чогаалдарнын биреэзинге хамааржыр В. Көк-ооллун «Хайран бот» деп шиизинден үзүндүнү эң-не сөөлүнде барып киирген, а сөөлгү үеде чогаал ажылынче сонуургалын билдингир-ле суларадышкан С. Самба-Люндупту эгезинде барып киирген.

Чыындыны ном кылдыр тургузуп турар үеде авторлар-биле харылзаа чок турганы илдең. Ынчангаш эрги чогаалдарнын чамдык четпестерин кандыг-даа эдилге чокка киирген. Чижээ, Б. Хөвеймейнин ниити хевир-дүрүлүг шынары эки «Улуг час» деп шүлүүнде шүлүк аянын чидирген одуруглар хевээр арткан. Ол ышкаш дыл талазы-биле четпестерни еске-даа шүлүктерде көрүп болур.

Тыва авторларнын дээре чогаалдарын чангыс ном кылдыр үндүрери үнелиг болгаш ажыктыг. Ындыг номну дараазында үндүрерде тургузукчуларга, редакторга негелделерни улгаттырып, далаш чорукту болдурбайн үстүнде четпестерни дагыннавазы чугула.

А. КАЛЗАН.

Пропагандистерниң семинары

СЭКП-ниң Бай-Тайга райкому чоокта чаа районнун партия чырыдыышкынының политбелгүмнериниң болгаш политшколаларының пропагандистериниң семинарын организастап эртирген.

Семинарнын киржиччилери СЭКП ТК-ның январь Пленумунун «Мал ажылынын продуктуларын бүдүрерин көвүдедир дугайында» доктаалын өөренмишаан, ол талазы-биле өөредилгени партия чырыдыышкынының четкизинге чорударының аргаларын дугуржуп алганнар.

Оон ынай марксизм-ленинизмниң өөредилгезинин чамдык темаларынга лекциялар номчулгаларын пропагандистер дыннал эрткеннер. Семинарга түс-түс пропагандистерниң дуржулга солчуушкуннары база болган.

Т. ХЕРТЕК.

Хөй уругларлыг иелерге дузаламчылар болгаш шаңналдар

1954 чылда бистин районда хөй уругларлыг болгаш бот-иелер бир угда болгаш ай санында күрүне дузаламчызын 370466 рубль түнге алганнар. 1955 чылдың чүгле бирги кварталында көдээ Советтерден күрүне дузаламчызы 81330 рубльди иелер алган.

Ол ышкаш районда хөй уругларлыг иелерден 102 кижи чазактын шаңналдарын орденнерни болгаш медальдарны алганнар.

М. МИРЧИН,
Өвүр район.

ЧЕР БОЛГАНДАН

Чөөн-Хемчик районда «Большевик» колхозтуң баштаар чери ында чеди чыл школазынга 1300 кубометр оттулар ыяш белеткээриниң тускай бригадазын түр организастаан турган. Бригада келир өөредилге чылынга хереглээр 1340 кубометр оттулар ыяшты белеткээн, ам медицина болгаш ветеринария пунктуларынга база көдээ клубка оттулар ыяш белеткеп турар.

* * *

Малдың өзери эки ажаалдадан болгаш чаш төлүн менди, шын доруктурарындан кол хамааржыр. Тес-Хем районда Ленин аттыг колхозтуң кадарчызы Күнзектин өшкүзү чыл санында улуг өзүлделиг. Бодунун күжү-биле 390 шээр мал кирер кажааны, чаш малга база биреэни тудуп алган. Чоокка чедир төрөөн 116 өшкүден 119 анайларны ол менди алган.

* * *

Бызыл районнун «Тиилелге» колхозунда чеди чыл школазы (директору К. Очур-оол) өөредилге чылынга чыл бүрү эки белеткелдиг ужуражып келген. Эрткен чайын кылдырып алган оттулар ыяжы ам-даа дыка хөй бар. 1955—1956 өөредилге чылында оттуларынга четчир ыяшты база белеткеп алган.

* * *

Часкы хову ажылынын эгелээ хүннери келген. Каа-Хем районда «Тиилелге» колхоз тарып кириптеринге белен: үрезиннерин шуптузун арыглап алган, 7 илиирлер, 3 сеялкалар база аңдазыннар болгаш аът дерии, еске-даа түүлдер кылдынган. Хову турлаанда бажыңнын печказы, иштики хандырылгазы четчелетинген.

* * *

Тес-Хем районда Молотов аттыг колхоз бо чылын чурталгага болгаш бүдүрүлге база культура-амыдыралга алаан хөй тудугларны кылыр. Бо талазы-биле ыяш материалы четчир—2 мун ажыг чудуктарны белеткеп алган.

* * *

Баян-Таланың чеди чыл школазынга ында ада-иелерден ниитизи-биле 500 кубометр оттулар ыяш белеткеп берген. Ол ажылды организастаарынга школаның ажыл-агый эргелекчизи Ыдымай эки ажыллап, чайгы септелгелерге база белеткенип турар.

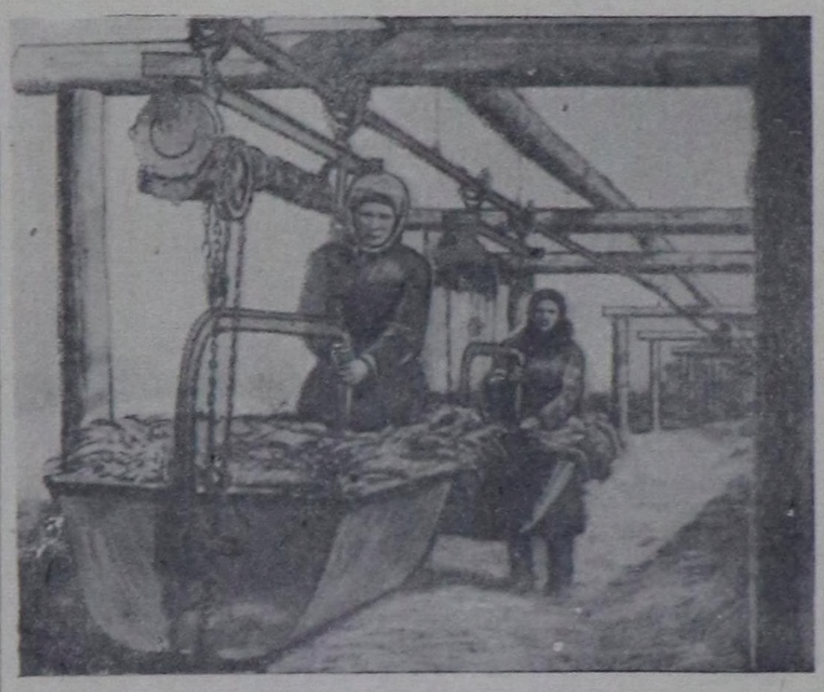

Бии-Хем районнун «Кызыл тараачын» колхозунун сүт-бараан фермазында хөй күш кирер ажылдарны механизастап эгелээн.

Чурукта: ол ферманың саанчылары аскылыг орук-биле инек кажаазынче силос дажып турары.

Чуруу **Б. Николаевтии.**

РЕДАКЦИЯГА ЧАГААЛАР

Ада-иелер-биле харылзааны быжыглаар

Бай-Тайга районнун Бай-Тал ортумак школаның башкылар коллективи школа биле ада-иелериниң харылзаазын быжыглаар талазы-биле хемчегларни чорудуп турар.

Ындыг болза-даа ажылдың иштинде четпестер ам-даа узуткатынмайн турар. Оон кол чылдагааны болза, школаның дирекция чери кандыг бир хемчегларни чорудар, ону организастыг эрттирер деп шиитпирлеп алза-даа, оон эчис түннелинге четпейн баары болур. Үүл дээрге, ада-иелериниң хуралын кылыр дээш неделя дургузунда чадашкан, адак соонда чүгле 20 кижи чыылган, хурал болбаан. Ада-иелер комитети (даргазы эш Очур-оол) ажылдавайн турар.

Оон түннелинде чамдык ада-иелер, чижээ, эштер Сүүр-оол, Севек, Сүрүп дээш, уругларының өөредилгезин болгаш кижизидилгезин чүгле школаның хөрөө кылдыр шын эвес билип турарлар. Ада-иелерге лекция, илеткелдер чорутунмайн турар.

Партия, совет болгаш комсомол организацияларының удуртукчулары школаже кирбейн турар. Олар чамыкта келгенде ажыл-агый айтырыгларынче сонуургал салгаш, школаның өөредилге-кижизидилгелиг ажылын экижидериче, ада-иелериниң школа-биле харылзаазын быжыглаарынче кичээнгей салбайн турар.

Х. МАНЫШ-ООЛ.

Таарымчалыг байдалды тургузар

Клуб болза, ажылчы чоннарның культурлуг дыштанылгазының чугула чери болур. Клубтарга янзы-бүрү темаларлыг лекциялар номчулгалары, киноларны болгаш концерттер көргүзүүлери болуп турар. Ынчангаш клубтарның ажылын экижиде-ри аныяктарның коммунистиг кижизидилгезинин хөрөөнге улуг рольдуг.

Областың культура эргелериниң типографиязының клубунга солун киноларны, журналдар көргүзүүлери үргүлчү болуп келген. Аваа хоорайның чурттакчылары, ылангыя аныяктар улуг сонуургал-биле барып турарлар.

Ынчалза-даа чоннуң культурлуг дыштанылгазынга таарымчалыг байдалдарында эки тургустунмаан. Хөй-ниитиниң чурумун сагыыр талазы-биле ажыл ында чорутунмайн турар. Оон ужурунда чамдык кижилерге аваа кирип кино көөрү дыка берге.

Үүл дээрге, аваа кино биледин салып алыры болгаш клубтуң иштинче кирери, ында олуттарны эзлеп алыры чүгле кижилериниң дүрөөзининг иткилежиишкиннерин шыдап эртер күштен хамааржыр.

Ынчыг чурум чок чорудуп үнүп турар чылдагааны болза, кино биледин эзлечег, маныг чуруму-биле садарын организастаавайн база билеттерни клубта бар олуттарның санынан ыракта-ла ажыр салып турарында болуп турар. Типографиянын дирекция чери (директору эш Бергер), партия эге организациязы (секретары эш Бражников) ол клубка эки корумчурумну тургузар дугайында сагыш салыры чугула.

Ш. ШИЛИМАА.

Бараанларны шын хуваар херек

Улуг-Хем райпозунун магазиннериниде хереглелдиң чугула бараанналры— галоштар, тапкы, янзы-бүрү савалар аймаа, аттың болгаш тевениң хомуттары чок болуп турар, а Бии-Хем районнун магазиннериниде ол барааннар дыка хөй. Ол районда теве мал эвээш, а ол хирезинде хагазиннериниде теве хомуттары аваа-ла сварылга чок чыдар.

Чоннун негелдезин, эң ылангыя районнарның байдалын өөренип көрүп турган, хереглелдиң чугула бараанналрын таарыштыр хуваар ажылды облпотребсоюз чугулага көөрү негетинин турар.

М. МААЖЫК.

„ШЫННЫН" МАТЕРИАЛДАРЫНЫҢ ИЗИ-БИЛЕ

„Кадрларны шын шилип алыр"

Чөөн-Хемчик райпозунун баштаар чери кадрларны шын шилип алыр болгаш оларны ажылга таарыштыр тургузар талазыбиле багай ажылдап турарындан совет садыгның корумун үреп, чамдык барааннарның өртөөн улгаттырын садып турар садыгжылар райпо системазында бар болуп турарын шүүмчүлээн корреспонденция 1955 чылдың март 15-те үнген № 54 (3248) «Шынга» парлатынган.

Корреспонденцияны райпо баштаар черинин хуралынга чугаалажып көөрге айыткан фактылар шын болган, кадрларбиле ажылды экижидер хемчегларни ап турар деп, райпо баштаар черинин даргазының оралакчызы эш Хунажик редакцияга дыңнаткан.

Парлатынмаан чагааларның изи-биле

Кызыл хоорайның Болотная кудумчузунда № 153 «а» бажында чурттап турар эш Шомбуң 1955 чылга чагыткан салгынарын албайн турарын хомудап «Шын» солун редакциязынга чагаа бижээн. Эш Шомбуңнуң хомудалын редакция хоорайның харылзаа конторазынга чоруткап.

Хоорайның харылзаа конторазының начальнигиниң оралакчызы эш Чижановтуң редакцияга дыңнатканы болза, эш Шомбуңнуң адрези квитанцияга шын эвес бижитингени-биле оон чагылгазы барбайн турганы шын болган, ам доктаамал чедирип турар.

Ниитиниң ажыл-агыйын хөгжүдеринге бистиң курлавырларывыс

«Мал ажылының продуктуларын бүдүрерин көвүдедир дугайында» СЭКП ТК-ның январь Пленумунун доктаалын совет улус социалистиг көдээ ажыл-агыйны улам ынай хөгжүдериниң улуг программазы кылдыр хүлээп алган. Ол төөгүлүг доктаал Бии-Хем районнун «Кызыл тараачын» колхозунун колхозчулары бистерни база-ла чаа-чаа чедишкиннерже сорук киирип турар.

Бистиң колхозувустуң ниити орулгазы 1951 чылда чүгле 569 мун рубль турган. 1954 чылда колхозтуң ниити орулгазы 2 миллион 319 мун 262 рубль четкен. Бо саннар колхозтуң организас, ажыл-агыйының быжыгып турарын хереченлеп турар.

1950 чыл-биле деңнээрге эң үнелиг тараа культураза — кызылтастың тарылга шөлү 1,7 катап, тараа культураларының дүжүдү 3 чыгам катап өскен.

Эрткен чылын колхоз мал ажылынан 751646 рубль, чер ажылынан 609355 рубль орулганы алган. Моон алгаш көөрге колхоз мал ажылынан хөй орулганы ап турары тодаргай-дыр.

Ам үеде колхозта мыйыстыг бода малдын, чылгының, шээр малдарның болгаш хаванның, куштуң, база улуг өртектиг кара дилгилериниң фермалары бар. Малдың продуктулуу бедип турар. Эрткен чылын колхоз инек бүрүзүнденне ортумаа-биле 921 литр сүт саалдазыч, хой бүрүзүнден-не ортумаа-биле 2,1 килограмм дүк кыргыллазын алган.

1953 ажыл-агый чылында бедик көргүзүглерни чедип алганы дээш бистиң колхозувус эрткен чылын Бүгү-эвилелдиң көдээ ажыл-агый делгелгезинге киришкеш, БЭКАД-ган шаңналга бир чүк сөөртүр автомашинаны болгаш делгелгеиин ийиги чергениң дипломун алган. Делгелгеге киришкен 6 мурнакчы колхозчулар база шаңнатканнар. Оларның иштинде бистин колхозувустуң даргазы эш Астафьев БЭКАД-ның «Алдын медалы» биле, бызаа ажаакчызы турган, ам колхозтуң № 1 сүт-бараан фермазының эргелекчизи эш Фунтикова «Биче мөңгүн медаль»-биле шаңнатканнар. Бо чылын бистиң колхозувус база катап, оон ынай 13 колхозчуларывыс БЭКАД-га киржирлер.

Ниитиниң ажыл-агыйының өзүлдезиниң түннелинде колхозчуларының амыдыралының материалдыг болгаш культурлуг деңнели белип турар.

Ындыг болза-даа чедишкиннерге оожургавайн турар бис. СЭКП ТК-ның январь Пленумунун доктаалын танышкаш база эрткен чылда ажылывыстың түүнелин чугаалашкаш, ниитиниң ажыл-агыйын хөгжүдеринге курлавырларның болгаш аргаларының ыракта долу эвес ажыглатынын турарын идереткен бис. Чижээ, 1950 чылда бир гектар тараадан ортумаа-биле 7,4 центнер чавыс дүжүт алган бис. 1952 чылда гектар черден алыр дүжүт 22,3 центнер четкен. Ынчаарга 1953 чылда дүжүт алыышкыны кудулааш, үүгле 6,3 центнер болган, 1954 чылда база катап бедик дүжүт алдынган.

Моон чылдагааны тайылбырлал чокка билдингир. Бистиң колхозувус дүжүт алыышкынының талазы-биле агаар-бойдустуң саңдарындан уштунмазаны олдур. Дүжүттү доктаамал бедиерин хандырар агротехниктиг хемчегларни: шөлдүң шын сайзырадылгазын, хар болгаш часкы суг доктаадыышкынын, хөрөөнге чемиштидилгени организаставайн турган болгаш дүжүт ажаалдазын эптежир аргажок узамдыктырган турган бис. Тарылга эзлечештирилгези мынчага чедир шиңгээдип алдынмаан.

Ол ышкаш мал ажылын сайзырадырынга ажыглатынмаан курлавырлар база хөй. Малдың баш санын өстүрери, оон уксаазын сайзырадыры, эң ылангыя малдың продуктулуг чоруун бедиери оожум шиитпирлетинин келген. Малга быжыг чем суур амдыгаа чедир тургустунмаан, малдың ажаалга хайгааралында четпестер хөй.

Курлавырларны долузу-биле ажыглааш, колхоз бүдүрүлгезинин бүгү адырларынга бедик көргүзүглерни чедип алырын колхозтуң беш чыл планында көрген бис. 1960 чылда колхозтуң тарылга шөлүн 4504 гектар чедирерин планнаан. Тараа чыылдазын көвүдедир-биле агротехниктиг хемчегларни чорудуп турган, тараа дүжүдүн бедиерин, 120 гектар черге кукуруза тарылгазын чорудары көрдүнген.

Перспективтиг планда малдың баш санын өстүрери-биле кады оон уксаазын экижидериче болгаш продуктулуун бедиериче улуг кичээнгейни салган бис. Чижээ, чинге-нарын дүктүг хойлар 1960 чылда 2800 баш чедер. Олардан дүк кыргыдазы ортумаа-биле 3,3 килограмм болур. Инек малды симменталь уксаа-биле, ешкүнү ангор уксаа-биле, чылгыны дон болгаш буденовчу уксаа-биле, хаванны бедик продуктулуг ак хаванның уксаазы-биле хайнакташтырып турган, оон түс-түс эрыг уксааларны үндүрүп алырын көрүп турар.

Сүт бүдүрүлгезин көвүдедири-биле сүткүр инектериниң тускай фермаларын тургускаш, оон ажылын үлегерлиг организастаарын көрген. 1960 чылда колхозтуң сүткүр инектериниң чылда инек бүрүзүнден-не сүт саалдазын 3500 литр чедир көвүдедирин, бөлүк сүткүр 50 инектериниң инек бүрүзүнден чылда 5000 литр сүттү саарын планнаан.

Мону боттандырары чиик эвес дээрзин билгеш, бо сорулганы күүседиринче угланган хемчегларни амдыгаштан ап эгелээн бис.

Инектерни сүткүр, эштикир — мынлыг ийи угланыышкын-биле сайзырадырын планнаан болганда, колхозтуң инектерин бо өзугаар аңгыгаңгы фермаларга үзүп эгелээн. Туран чоогунда турар № 1 инек фермазын үүгле сүткүр инектериниң фермазы кылдыр, ынчаарга Хүтте инек фермазын эштикир-сүткүр инектерни өстүрер ферма кылдыр организастап турар бис. Мурнунда бо фермаларга инектер холушкак турган. Инек фермаларының чедип алыр көргүзүглери оларның сорулгаларыбиле база дүжүп турар. Чижээ, Туран фермазындан хөй сүттү алырын көрген.

Танды районнун «Революциянын чалбыыжы», Жданов аттыг колхозтарның сүт-бараан фермаларының ажылдакчыларының сүт саалдазын белдириниң дугайында Кыйгырыын таныжып чугаалашкаш, Туран фермазының саанчылары бо чылын фермада саар инек бүрүзүнденне ортумаа-биле 2000 литр сүт саалдазын алыр деп социалистиг бедик хүлээлгелерни алганнар. Ынчаарга, колхозтуң сураглыг саанчызы эш Бичии-уруг аваа онаган 11 инектериниң инек бүрүзүнден-не ортумаа-биле бо чылын 2200 литр сүттү, «Красуля» деп инектен—3400 литр сүттү саап алырын, эш Н. Лысова аваа быжыглатынган инек бүрүзүнден чылда ортумаа-биле 2100 литр сүт саап алырын хүлээнгеннер. Ол ышкаш саанчылар эштер М. Лысова, Садакова олар инек бүрүзүнденне ортумаа-биле 2000—2000 литр сүт саалдазын алырын хүлээлгеннер.

Бистиң колхозтуң саанчыларының бо хүлээлгелери чугаажок күүсетинер.

Фермада инектериниң ажаалда, чемгерилгезин экижиткеш, олар бо чылын 1954 чылдың бо үедегизинден хөй сүтту саап ап турарлар.

Саанчыларның социалистиг хүлээлгелерин деткивишаан, алган хүлээлгезин чедишкиннаг күүседиринге оларга дузалажырын колхоз баштаар чери шиитпирлеп эгелээн. Ол фермада инекке сиген, силос эккеп бериишкинин аскылыг демир оруктуг коошпаларны кылып механизастаан болгаш ында чем чымчадыр хайындырар аппаратты мурнунда-ла тургускан. Оон-биле чергелештир бо чылын ол фермага авто-суггарылганы, электрижидилгени кылыр бис.

Саанчыларны солуур чорук инектиң сүттүүн белдиринге улуг доктарлыын барымдалааш, саанчыларны шилип, оларны ол-ла ажылынга доктаамал быжыглааш оларны өөредиринин, фермага планнаашкын, учёт ажылын, сүт болбаазырадылгазының ажылдарын экижидериниң дугайында хемчеглер алдынын турар. Саанчылар үүгле чылда саар сүдүнүң хемчээлин эвес, харын инек бүрүзүнден айла, дүнхүн иштинде, бир катап саар сүдүнүң хемчээлин билир кылдыр сүт саалдазының хыналда хемчээлин тургускан. Бо чорук боттарының ажылын оларның анализтеп көөрүнге улуг ужур-дузалыг. Сүт саалдазы көвүдээр азы кудулаан таварылга санында-ла ол чүүн ужурундан ынчап барганының чылдагаанын саанчылар дораан-на тыварынга ол идиглиг.

Малдың баш санын өстүрериге, эң ылангыя оон продуктулуун бедиериге малга быжыг чем суурну тургузары болгаш оон ажаалдазын экижидери шиитпирлиг рольдуг. Ынчангаш бис перспективтиг планывыста мал чеминге негелдени долузу-биле хандырып болур көргүзүглерни чедип алырывысты планнап турар бис. Чижээ, перспективтиг планның бирги чылы—1955 чылда мал чеминге 19343 центнер сигенни, 3840 центнер корнеплоддарны, 130 тонна силосту, тарылгалыг сигеннерни 2000 центнерни алырын планнаан. Мал чеминге хереглээринге үүгле сигеннериниң тарылга шөлүн 1960 чылда 810 гектар чедирер. Мал чеми культураларның тарылгазын мал фермаларының чаныңга тарыырын, оон дузазы-биле саар инектериниң чемгерилгезинге ногаан конвейерни организастаарын көрүп турар бис.

Бистиң колхозувустуң колхозчуларының хөй кезии бажыннарлыг. Эрткен чылын колхоз конторазын болгаш клубту тутьаш, ону бус-биле чылыдар кылдыр кылган. Колхозтуң малы амдызында кажаалар-биле хандыртынган. Бистиң колхозувуста электри күжү-биле механизастатынган шаң, дээрбе база бар.

Ынчалза-даа бажың-биле хандыртынмаан колхозчулар ам-даа бар,мал кажаалары өзүп орар негелдени хандырып шыдаайн турар, колхозта уруглар яслизи чок. Ынчангаш перспективтиг планывыста төлевилел өзугаар тудугларны калбартырыр база көрген бис. Ол планны өзугаар үүгле 1955 чылда 100 баш бызаа кирер бызааларның 3 кажаалары, 220 баш хаваннарга бир кажааны, 1000—1000 даргаалар кирер 3 даргаа кажаалары, 1000 тонна тараа кирер бир тараа складын болгаш еске-даа өөрөн хөй тудугларны тудары планнатынган, ол тудугларны кылыр ыяш материалы белеткетинген. Колхозчуларны бүрүнү-биле сууржуларының айтырыын 1955—1956 чылдарда шиитпирлээр бис.

Хөй күш үнер ажылдарны механизастаарын калбаатырын база шиитпирлээр деп турар. 1960 чылга чедир сигенни кезерин болгаш ажаарын 98 хуу механизастаарын, сиген шөлдерин аштаарын —100 хуу, силос салыышкынын —98 хуу, хой кыргыдазын 100 хуу механизастаарын боттандырар бис. Механизация ажылының хөй нуруузу бо чылын болгаш келир чылын шиитпирлетинер.

Бо бүгү ажылдарны күүсеткениниң соонда бистиң колхозувус улам бай, шыдалдыг болур. Моон күүселдези аваа-ла боду чедип келбес, ону боттандырары колхозчуларның улуг күжениишкинин негээр дээрзи билдингир.

Колхоз баштаар чери болгаш колхозта партия эге организациязы перспективтиг планны күүседиринче колхозчуларның идепкейин мобилизастаарының талазы-биле ажылдарны кылып эгелээн. Малчынларның амыдыралынче хайгааралды улгаттырарын, эң ылангыя оларның ортузунга политик-кижизидилгелиг, культура-чырыдыышкын ажылдарын экижидерин боттандырып турар. Колхозтуң 90 километр ырак мал фермазында доктаамал ажылдаар кинону, библиотеканы тургускан. Ол фермада малдың байдалын өөренип көргеш, аваа чугула ажылдарны организастаары-биле колхоз даргазы эш Астафьев, зоотехник эш Коромыслова олар 10 хонук хуусаалыг ынаар чорутканнар.

Хову ажылдарынга белеткел- ажылы база багай эвес чорутунуп турар. Бригадалар кижи күжү-биле болгаш тыртар күш-биле четчелетинген, тараа, ногаа культураларының үрезиннери белеткетинген. Часкы тарылганы болгаш күскү дүжүт ажаалдазын эң кыска хуусаада эрттиреринин бүгү хемчегларын алыр бис.

Ындыг-даа болза, бистиң ажылдарывыста четпестер ам-даа хөй. Колхоз баштаар черинин болгаш колхозта партия эге организациязының организакчы ажылы ам-даа куду деңнелде. Колхозчуларны колхоз бүдүрүлгезинче бүрүн таара тудуп, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедиерин четпес күүселин келген бис. Социалистиг чарыышты бригадалар, фермалар, колхозчулар арызынга калбартырын, эң ылангыя оон түннелин ей-шаанда үндүрүп, мурнакчыларның дуржулгазын нептередирин четпес боттандырып келген бис.

Бо бүгү четпестерни дарый үзүткеш, перспективтиг планны чедишкининиг күүседиринче бүгү хемчегларни ап чорудары —бистиң соңгаарлатынмас сорулгавыс болур.

В. КУНАЕВ,
«Кызыл тараачын» колхозтуң даргазының оралакчызы.

Совет чазактың төлээлериниң Будапештиден үнүпкени

БУДАПЕШТ. Совет Армияның Венгрияны хостаанының он чыл оюнуң байырлалынга киржип чораан, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы, Совет Эвилелиниң Маршалы К. Е. Ворошиловка баштаткан ССРЭ-ниң чазак төлээлери Москваже үнүпкеннер.

Будапештиниң Барыын вокзалынга төлээлерни: Венгрияның Ажылчы чоннар партиязының Төп Комитединиң бирги секретары Матиас Ракоши, Венгрияның Ажылчы чоннар партиязының ТК-зының Политбюрозунуң болгаш секретариадының кежигүннери, Венгр Улус Республиканың Президиумунуң даргазы Иштван Доби, Венгр Улус Республиканың Президиумунуң кежигүннери, венгр чазактың кежигүннери, хөй-ниитиниң төлээлекчилери, а ол ышкаш Венгрияның хосталганының он чыл оюнуң байырлалынга киржири-биле олче барган улус демократиязының чурттарының чазак төлээлери, ССРЭ-ниң Венгрияда элчин чериниң харыысалгалыг ажылдакчылары, улус демократиязының чурттарының Будапештиле турар элчин черлериниң баштыңнары болгаш ажылдакчылары үдээннер.

Вокзал мурнунда шөлге хүндүлүг танныылды чыскаан турган. Венгр болгаш совет күрүне гимнерин ырладып күүсеткен.

Поезд чоруптарының мурнуу чарыында Венгр Улус Республиканың Президиумунуң даргазы Иштван Доби чүве чугаалаан. Ол Совет чазактың төлээлеринге аас-кежиктиг орукту күзээн болгаш чаа амыыралды тургузарынга үнелеп четпес дузаламчыны көргүзүп турар Совет Эвилелинге венгр улус өөрүп четириишкини болгаш ынакшыл-биле байыр чедирип тур деп ол медеглээн. Венгрияның өскүүү белгаш хостакчызы — Совет Эвилелинге алдар кылдыр, венгр болгаш совет улустарның мөнге болгаш бузулбас найыралынга алдар кылдыр йөрээлерни Доби салган.

Харыы сөс ап, чүве чугаалаан Совет чазактың төлээлериниң удуртукчузу эш К. Е. Ворошилов бүгү төлээлериниң болгаш бодунуң хуузундан Совет чазактың төлээлеринге хамаарыштыр көргүскен найыралдың болгаш ынакшылдың күзелсоруу дээш венгр чазакка, Венгрияның Ажылчы чоннар партиязының удуртулгазынга, Венгрияның ажылчы чоннарынга үүрктиң ханызындан өөрүп четириишкинни илереткен. Бистиң маңаа киришкенивис Венгрияның хосталганының он чыл оюнуң байырлалы Совет Эвилелиниң болгаш Венгр Улус Республиканың аразында, улус демократиязының чурттарының аразында найырал быжыгын болгаш хөгжүп турарының дугайын хереченлеп турар-дыр, бо найырал тайбыңның хөрээнге бараан болур күш болуп турар деп ол демдеглээн. Эш К. Е. Ворошилов ол найырад моон соңгаар-даа быжыгар дээрзинге идегелин илереткен.

Совет төлээлер перронга чыыган төлээлекчилер-биле изин-биле байырлашканнар.

Венгр Улус Республиканың Министрлер Чөвүлелиниң даргазының бирги оралакчызы Андраш Хегедюш, Венгрияның Күрүне хуралының даргазы Шандор Роман, Венгрияның Ажылчы чоннар партиязының ТК-зының Политбюро кежигүнү, чиик үлетпүрүүн министри Бела Салаи, Венгрияның даштыкы херектер министриниң бирги оралакчызы Эндре Шик, генерал-лейтенант Геза Ревес, ССРЭ-ниң Венгрияда элчини, чазак төлээлериниң база кежигүнү болур Ю. В. Андропов олар совет төлээлерни кызыгаарга чедир үдээннер.

(СЭТА).

Совет Армияның дайынчыларынга Будапештиде тураскаалга чечектер салганы

БУДАПЕШТ. Венгрияның хосталганының 10 чыл оюнуң байырлалынга киржири-биле келген ССРЭ-ниң чазак төлээлери болгаш еске-даа чурттарның чазак төлээлери Будапештини хостаары дээш тулчуушкуннарга өлген совет дайынчыларның тураскаалы — Геллерт дазында «Хосталга» деп тураскаалдың чанынга апрель 6-да чечектер салганнар.

ССРЭ-ниң чазак төлээлериниң чечекти ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы К. Е. Ворошиловка баштаткан төлээлериниң кежигүннери салганнар.

Кыдат Улус Республиканың, Польша Улус Республиканың, Чехословак Республиканың, Румын Улус Республиканың, Болгарияның Улус Республиказының, Герман Демократтыг Республиканың, Албанияның Улус Республиказының, Корей Улус-Демократтыг Республиканың болгаш Моол Арат Республиканың чазак төлээлери база чечектер салганнар.

Венгрияның Министрлер Чөвүлелиниң даргазының бирги оралакчызы, ВАП-ның ТК-зының Политбюро кежигүнү Андраш Хегедюш, Венгр Улус Республиканың Министрлер Чөвүлелиниң даргазының оралакчызы Антал Апро болгаш ВАП-ның ТК-зының Политбюрозунуң болгаш секретариадының кежигүнү Лайош Ач, ВАП-ның ТК-зының секретары Бела Вег, Венгрияның Даштыкы херектер министри Йош Болдоцки, Камгалал министри генерал полковник Иштван Бата болгаш өскелер-даа, а ол ышкаш ССРЭ-ниң Венгрияда элчин чериниң харыысалгалыг ажылдакчылары, улус демократиязының чурттарының элчин черлериниң баштыңнары болгаш ажылдакчылары чечектер салыышкынынга киришкеннер.

(СЭТА).

Кыдаттың Коммунистиг партиязының хүрээлениниң өзүлдези

ПЕКИН. Кыдат улустуң тиилелгелериниң сорук киирикчизи болгаш организакчызы — Кыдаттың Коммунистиг партиязының хүрээлени өзүп турар. Чурттуң эң эки кижилери, ажылчыннар, тараачыннар, күш-ажылчы интеллигенцияның төлээлекчилери Коммунистиг партияга кирип турар.

Кедээде партия организацияларының өзүлдезиниң дугайын кыдат солуннар дыңнадып турар. Сөөлгү чартык чылда биче национаддыг районнарга ийи муң ажыг кедээ парторганизациялар тургустунган. Мяо национаддыг автономнуг районунга (Хунань можунуң барыын талазы) эрткен кызын ККП-ның хүрээлениге 800 ажыг чаа кежигүннерни киирип алган.

Хунань можуга 1954 чылдың октябрьдан 1955 чылдың февральга чедир ККП-те 48 муң ажыг кижи кирген. Бо үеде можуларда кедээ коммунистиң саны 120 муң кижи болуп турар.

«Синьхуананьжибао» солуннуң дыңнадып турары болза, сөөлгү чартык чылда биче национаддыг районнарга ийи муң ажыг кедээ парторганизациялар тургустунган. Мяо национаддыг автономнуг районунга (Хунань можунуң барыын талазы) эрткен кызын ККП-ның хүрээлениге 800 ажыг чаа кежигүннерни киирип алган.

(СЭТА).

Японияның профэвилелдериниң чиңгине чөвүлелиниң негелделери

ШАНХАЙ. Япон радионуң дамчыдып турарын өзүгаар алырга, Японияның профэвилелдериниң чиңгине чөвүлелиниң удуртукчулары апрель 5-те премьер-министр Хатоямага чорааннар болгаш Японияның девискээринге америк атомнуг бомбаларның курлавырларын тургузар чорукту болдурбазын, чурттуң шериг чарыгдалдарын кызырарын база Совет Эвилели-биле болгаш КҮР-биле дипломаттыг харылзааларны катап тургузарын чазактан негээннер.

(СЭТА).

Индия биле Египет аразында найырал дугайында керээни чарганы

КАИР. Апрель 6-да Каирге Индия биле Египет аразында найырал дугайында керээге ат салдынган. Керээ болза, ийи чурттарның аразында найыралды болгаш тайбың кады ажылдажылганы быжыглаарын база индий-египет культурлуг харылзааларны улам ыңай калбартырын көрүп турар.

Керээде көрүнүп турарын өзүгаар Индия болгаш Египет үлетпүр, кедээ ажылагый, садыг болгаш далайга эжиндириишкин талазы-биле база кады ажылдажылганы чоруткан турар.

(СЭТА).

Египет-израиль кызыгаарында чепсектиг сегиржип алыышкын

КАИР. Газ хоорайның районунда египет болгаш израиль шериглериниң аразында чепсектиг чаа сегиржип алыышкынның дугайында египет армияның командылалының дыңнадыын солуннарда парлаан.

Дыңнадыгда чугаалап турары болза, апрель 4-те израиль чепсектиг күштер Газ секторунга египет шериглериниң туружун боолааннар. Египет чепсектиг күштер харыы боолаашкынны чоруткан. Удур-дедир аткылажыышкыннар ийи шак үргүлчүлээн. Сегиржип алыышкынның түннелинде египеттер ийи кижизин өлүткен болгаш ийи кижизин балыглаткан.

Израиль таладан ийи кижи өлүткен, ийи кижи аар балыгланган болгаш 15 кижи чииги-биле балыгланган деп израиль радиозунуң медеглелин дыңнадыгда киирип турар.

(СЭТА).

Улустар аразының харылзааларында дүшкүүрлүг чоруктарны кошкадыр талазы-биле Азия чурттарының конференциязы

ДЕЛИ. Улустар аразының харылзааларында дүшкүүрлүг чоруктарны кошкадыр талазы-биле Азия чурттарының конференциязы апрель 6-да Делиде байырлалдыг байдалда ажыттынган. Делегейниң чаа дайынының човулаң-хилинчээнден кижи төрелгетенни өамгалаар болгаш делегей байдалының дүшкүүрлүг чоруун кошкадыр деп ниити изиг күзел-биле Азияның 18 чурттарының эң калбак хөй-ниитизиниң 200 хире төлээлекчилери Индияның найыслалында чеде бергилээн. Конференцияның сорулгазы — Азияның улустарының эп-сеткил каттыштырылгазын быжыглаары, делегейниң кырында диргелип келген дайын айылын болдурбазының оруктарын өөренип көөрү болуп турар.

Конференция бирги хуралдың даргазынга Индияның хөй-ниитичи шылгарангай ажылдакчызы дээрги Рамешвари Неруну соңгаан.

Конференцияның адрезинге алдынган хөй санныг байырлыг бижиктериниң дугайында секретариаттың дыңнадыын чыылганнар улуг кичээнгей-биле дыңнаан.

Дели муниципалитединиң даргазы Г. Н. Агарвал допчу чүве чугаалаан, Индий Республиканың найыслалында чыылган төлээлерге Делиниң чурттакчыларының мурнундан изиг байыр чедирген. Оон соонда чүве чугаалаары-биле Индияның белеткел комитединиң даргазы дээрги Рамешвари Неруга сес берген.

Аалчыларга изиг байыр чедирбишаан, Рамешвари Нерунуң чугаалааны болза: Бистиң конференциявыс болза ында киржип турар бүгү чурттарның бөдүүн кижилериниң ниити күзели-биле болгаш күзеениишкиннери-биле амыыралда болдунган. Ынчангаш бистер болза айтырыгларны бөдүүн кижиниң бодалы-биле көөр болгаш ол-ла бодал-биле шиитпирлерни дилеп тывар апаар бис.

Бистиң конференциявыстың эң чугула үүлү дараазындагы 5 принциптер болуп турар: 1. Девискээр талазы-биле бүдүн болур чорукту болгаш бүрүн эргени кайы-кайызының хүндүлежири; 2. Халдашпазы; 3. Бот-бодунуң иштики херектерин холгаарлашпазы; 4. Деңгэрге болгаш кайы-кайызынга ажыктыг болуру база 5. Тайбың кожа-хелбээ догуннаашкын. Ол принциптерни энир чылын Кыдаттың болгаш Индияның ийи улуг премьер-министрлери ужурашкаш, ийи чурттарның аразында найырал дугайында кады кылган декларациязынга ат салгаш, бүгү делегейниң мурнунга көдүрүп үндүрген. Ол беш улуг принциптерни делегейде туруп турар болгаш уламна өзүп турар дүшкүүрлүг чорукту кошкадырының чепсээ кылдыр бүгү делегейге саналдаан. Ол дүшкүүрлүг чорукту сагыш амыр көрүп шыдаваас бис. Ол болза тайбынның хөрээнге үргүлчүнүң кыжаныышкыны болуп турар. Дээрги Неру кижилерни массалыг узуткаарының бо үеде чепсээн ажыглаарының коргунчуг уржуктарының дугайын чугаалаан, миллион-миллион кижилериниң амытының камгалаарының нүүрү-биле чурттар аразынга харылзааларның үндезини кылдыр кожа-хелбээ догуннаашкынның ол беш принциптерин салыр деп кыйгырган.

Конференцияның киржикчилери шиитпирлер хүлээп алырда, хамыктың мурнунда улустарының чаагай чоруунуң дугайын бодаар болгаш колониалдыг өзүчүрумну ооң бүгү хевирлеринге узуткаан турар чорукту чедип алырын орлдажыр ужурлуг деп чүвени дээрги Неру онзалап демдеглээн. Раса болгаш национал талазы-биле ылгай көөр чоруккa удурланыышкынны илередириниче, Азияның улустарының амыдырал деннелин бедидериниң болгаш кайы-кайызынга ажыктыг садыг харылзааларын хөгжүдериниң оруктарын дилеп тыварынче төлээлерни ол кыйгырган.

Төлээлерни, а ол ышкаш техника болгаш эртем билиглерин калбаа-биле солтурунун, амыдыралдың — политиктиг, экономиктиг болгаш культурлуг бүгү адырларынга харылзааларны доктаадып тургузарының эргежок чугулазын ол айыткан. «Амдыгаа чедир бистиң политикавыс болгаш экономикавыс барыынчукке оргалатынып келген. Бистиң бүгү-ле күзеп турар чүвевис чүл дээрге, байдалды эде таарыштырары, база бистиң эң чоокку кожаларывыс-биле эң найыралдыг кады ажылдажылганы доктаадып тургузары болур. Амды үеде бистер европейжи дылдарны, европейжи төөгүнү, литератураны, уран-чүүлүг болгаш оон-даа өскелерни хөйну билир бис. Ам бистер бистиң азиячы кожаларывыстың дугайында хөй чүүлдү билириниң чепсээн хандырар ужурлуг бис» деп дээрги Неру үргүлчүлеп чугаалаан.

Конференцияның бүгү шиитпирлери Азия чурттарының калбак улус массаларының чаагай чоруунга бараан болур дээрзинге бүзүрелдиг мен деп дээрги Рамешвари Неру медеглээн.

Япон төлээлериниң баштыңы, Японияның чөвүлекчилер палатазының кежигүнү Дзиндиро Мацумото бодунуң чугаазынга кожа-хелбээ догуннаашкынның беш принциптерин изин-биле байырлап, оларны Азияның хосталгазынга болгаш хамаарышпас чоруунга кол чепсек кылдыр санап турарын медеглээн. Азия улустарының хосталгазының болгаш хамаарышпас чоруунуң база бүгү-ниити тайбынны камгалаарының оруу-биле холхолувустаң туттунчуп алгаш чоруптаалынар деп ол чугаалаан. Ол сорулганы бөттандырары-биле бүгү күштерин салыын япон төлээлер аазаан.

Ооң соонда Вьетнамның төлээзи Нгуен Ван Хуонг сес алгаш, Вьетнамның, Лаостың болгаш Камбоджаның улустары француз колонизаторларга болгаш америк интервентилерге удурланыышкынның тос чылдарының соонда тиилелгени чедип алган деп медеглээн. Индий-Кыдатта тайбың катап тургустунган, дайынның таварыштырган балыгларын ам улус эскиртин, тайбыңга ынакшылдыг, чаңгыс-ай, хамаарышпас, демократтыг Вьетнамны тургузарынга чедирер ужурлуг 1956 чылдың бүгү-ниити соңгулдаларынга белеткенин турар.

Конференцияда аалчы болуп олуржуп турар Рене Капитан (Франция) бодунуң чугаазынга Женева чөвүлел хуралының шиитпирлериниң дугайын улуг мактаашкын-биле үнелээн. Ол ону улустарның тайбың кожа-хелбээ догуннаашкынының принцивинге үндезилетинген улустар аразының чаа политиказының эгези кылдыр тодаргайлаан.

Корей төлээлериниң баштыңы Пак Ден Ай корей улус тайбың кожа-хелбээ догуннаашкынының беш принциптерин Азияга дайынның айылын болдурбазының болгаш улустар аразында дүшкүүрлүг чорукту кошкадырының чепсээ кылдыр чүмү-биле деткип турар деп медеглээн. Азияның бүгү улустарының эң-не изиг күзели чүл дээрге хамаарышпас чорукту болгаш хосталганы чедип алыры азы хевээр артырып камгалаары, а ол ышкаш Азияга үр тайбынны доктаадып тургузары болур деп чүвени Кореяның улузу билир деп Пак Ден Ай чугаалаан.

Чыылганнарга Корей улустуң эң эки күзелдерин дамчыткаш, Пак Ден Ай тайбың камгалалының корей комитединиң мурнундан дээрги Рамешвари Неруга белекти — тайбынның тугун тудускан.

Совет Эвилелиниң төлээлериниң баштыңы Н. Тихонов Азияның улустарының төлээлекчилериниге, улуг индий улуска совет төлээлериниң болгаш бүгү совет улустуң изиг байырын дамчыткан. Бүгү-ниити тайбынны камгалаарынга Азияның улустарының эң чугула ролюнуң дугайын ол чугаалаан. Женева чөвүлел хуралының чедиишкинниг болурунга Азия чурттарының төлээлекчилериниң аңаа олурушканы идиг берген деп Н. Тихонов чугаалаан. Оон-биле холбаштыр совет төлээ Кыдат Улус Республикаға хамаарыштыр АКШ-тың талазындан аажок чөптүг эвес чорукту, АКШ-тың буруузу-биле Кыдатты амдыгаа чедир КНО-да төлээлетирип киирбээнин айтып чугаалаан.

Н. Тихонов беш принциптерниң ужурутказын тодаргайлап чугаалааш, олар күрүнелер аразынга чогумчалыг харылзааларның үндезини болуп турар деп айыткан.

Совет Эвилели социалистиг болгаш капиталистиг ийи системаларның тайбын кожа-хелбээ догуннаашкынының болгаш экономиктиг чарыжының принцивин өскерилге чокка эдерип келген болгаш эдерип турар деп Н. Тихонов медеглээн.

Оон соонда Пакистанның төлээлекчизи Чеен Пакистанның улустуң мусульман эвилелиниң даргазы Мауляна Бхасани чүве чугаалаан. Азияның чурттарында барыын-чүк империалистериниң үр үенин киргинде тергиидеп келгениниң дугайын болгаш оларның Азия чурттарының улустарын калыг-дешкун мөлчүп турарының дугайын Бхасани чугаалаан. Азияның одунган улустары ам хамаарылгалыг чоруктуң бүгү хевирлериниден өлырлыр болгаш амыдыралдың кижиге төлептиг бөйдалдарын чедип алырындан ангыла бөгө Азияда тайбыңны үрээр дээр бүгү оралдажымышкыннарга удур туржур деп долу шиитпирлиниң пакистан төлээлериниң баштыңы медеглээн. Бхасани бодунуң чугаазын конференцияның ажылы чедиишкинниг болурун күзеп дооскан.

Конференцияда аалчы болуп олуржуп турар Камбоджадан келген буддий лама Бикхи Пиага сес берген. Мен политик эвес мен, буддий лама мен, ынчалза-даа тайбыңны камгалаарынга болгаш беш принциптерни амыдыралга боттандырарынга сонуургалдыг мен деп ол чугаалаан. Оон соонда Сирияның премьер-министри чораан Мааруф Эд—Давалиби чүве чугаалаан. «Араб чурттарының улустары Азия чурттарының улустарының аразынга харылзааларны быжыглаар база Азия улустарының айылы чок чоруу болгаш бүгү кижи төрелгетенниң айылы чок чоруу дээш, ол чурттарның улустарынга эң эки амыдырал дээш оларның аразынга кады ажылдажылганы быжыглаар деп конференцияның чаагай сорулгазын дегкип турар» деп ол медеглээн.

Конференцияның төлээлери болгаш конференцияны ажыдарынга олурушкан индий найыслалдың чурттакчы хамаатылары Ортаакы Азияның болгаш Казахстанның мусульманнарының шажын эргелелиниң даргазының оралакчызы Зияутдин Бабахановтуң чугаазын улуг сонуургал-биле дыңнааннар.

Кыдат Улус Республиканың төлээлериниң баштыңы КҮР-нуң Эртемнер Академиялының президентизи Го Мо-жо бодунуң чугаазынга конференция болза боттарының эп-сеткил каттыштырылгазын быжыглаарының хөрээнге, Азияның улустарының аразынга бот-бодун эң эки билчир чорукту чедип алырынга болгаш улустар аразында дүшкүүрлүг чорукту оожургадырынга болгаш Азияда тайбыңны камгалаарынга идиг бөөр дээрзинге бүзүрелин илергейлээн. «Азияда тайбың бүгү делегейде тайбынны магадылап турар, ынчангаш бистиң эп-сеткил каттыштырылгавыс тайбыңны камгалаарының хөрээнге кайгамчык улуг күш болур, чүге дээрге бо дипте бүдүн чартык миллиард хире кижилер чурттап турар, ол дээрге чер бөмбүрзээниң чонунуң хөй кезии болуп турар. Бис дайынны тиилээр бис. Тайбың тиилеп турар» деп Го Мо-жо бодунуң чугаазының түннелинде чугаалаан.

Моол Арат Республиканың төлээлериниң баштыңы Джагварал конференцияга моол улустуң эң эки күзелдерин дамчыткаш, Азия чурттарының төлээлекчилери политиктиг үзел-бодалдарының болгаш шажын чүдүлгелериниң талазы-биле янзы-бүрү болзажок тайбың болгаш бүгү улустарның аразынга найырал дугайында айтырыгга хамаарыштыр бот-боттарын бүрүн билчир чорукту чедип алыр дээрзинге бүзүрелдиг мен деп медеглээн.

МАР-ның төлээзиниң чугаазының соонда бирги хурал хаглынган.

(СЭТА).

Францияның национал хуралында барыын үзелдиг бөлүктерниң оптуг аргалары

ПАРИЖ. Парлалганың дыңнадыгларын алгаш көөрге, француз парламентиниң барыын үзелдиг бөлүктери «күрүнениң атаалдарын күштелдирер» дээр сорулга-биле конституцияны моон соңгаар өде көөрүнче угланган калчаалыг ажыл-чорудулгазын калбартып турар. Олар ындыг чылдак-биле ам күштүг болуп турар конституцияга өлөөн хөй антидемократтыг өскертиишкиннерни киирерин күзеп турарлар. Конституцияны өскертириниң чурумун «бөлүүн-чүдерин» болгаш чазактың күзээни-биле парламентиниң тарадыр чорукту чиигедирин саналдап турар Поль Рейнонуң хоойлу төлевилелиниң дугайын мурнунда-ла дыңнаткан.

Төлевиледи соңгаарладыышкын чокка чугаалажып көөр дугайында негелде хүлээп алдынмаан-даа болза, барыын үзелдиг бөлүктер ону парламент чэпсарларының соонда, тодаргайларга майның баштайгы хүннеринде көөрүнге белеткенин турарлар.

МРП партияның национал чөвүлелиниң чаа доозулган пленуму ол талазы-биле тодаргай барымдаа боон турар. «Күрүне реформазынга» ажыктыг кылдыр хөделиш эгелээр дугайты шиитпирни ол пленумга хүлээп алган. Ол партия «күрүне институттарының бүгү-ниити реформазын» чорударын, ынчангаш «чазакта хөй нуруу болуп турар партияларның аразынга харылзааны» тургузарын саналдап турар.

Конституцияга чаа антидемократтыг чаартылгалар төлевилелдери кылын алган барыын үзелдиг бөлүктериниң депутаттары Боррашен Леон Нозль болгаш Рене Мейер олар база санал берип турганнар.

Ол бүгү төлевилелдериниң авторлары үк төлевиледер «чазакты быжыглаарынга» идиг бөөр аянныг кылдыр көрүп турарлар, ынчаарга Францияда чазактарның туруш чогу чазак политиказының национал эргежыктарга болгаш улустуң күзеп-чүткүлдериниге дүүшпейи тургузарынан болуп турар дээрзинин ындыг бөлүүн фактызын хереке албайн турарлар.

Конституцияны өскертир дугайында барыын үзелдиг партиялардың аразында принципиальдыг чөпшээрежилге тураажок, оларның лагериниде ол реформа-чорудар аргаларын, тодаргайларга быытарының реакциялыг планнарын чаап чажырарының аргаларының талазы-биле чиигиг демисел болуп турар. Чиигине чөвүлелдерге болгаш республика чөвүлелиниге соңгулдалар чоокшулап олурары-биле чергелештир чаап чажырыышкынче угланган ол күзел-чүткүл улам-на күштүг болур.

(СЭТА).

Бельги сенатада

БРЮССЕЛЬ. Бельги сенат балылаашкынларның хөй нуруузу-биле Барыын Германияны чепсеглээр дугайында париж дугуржулгаларын бадылаар талазы-биле хоойлу төлевилелин чүүлдүг деп көрген.

(СЭТА).

Люксембургтуң парламентизинде

БРЮССЕЛЬ. Парлалганың дыңнадып турарын өзүгаар алырга, Люксембургтуң чаңгыс палаталыг парламентизи герман милитаризмни катап төрүүндүрериниче аппар чыдары билдингир париж дугуржулгаларын бадылаар дугайында хоойлу төлевилелин чүүлдүг деп көрген.

(СЭТА).

ДОПЧУ МЕДЭЭ

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиуму ССРЭ-ниң Хөмүр даш үлетпүрүүнүң бүдүүлгелериниң тудуушкунунуң ниити эвилел министерствозун тургускан, организацияларны болгаш бүдүүлгелерни ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң бадылаан даңзызы өзүгаар аңаа шилчидип берген.

Президиум эш Леонид Георгиевич Мельниковту ССРЭ-ниң Румын Улус Республикада элчининиң хүлээлелериниге хостааш, ССРЭ-ниң Хөмүр даш үлетпүрүүнүн бүдүүлгелериниң тудуушкун министринге томуйлаан.

Редактор Д. О. БЕГЗИ.

Өкпеге дегдириишкин деп чүл

Өкпеге дегдириишкин (пневмония) — айылдыг аарыг. Ол микробтар-биле тыптыр болгаш улаанут, скарлатина, дизентерия, коклюш аарыгларның соонда тыптыр болгаш боду-даа тыптып болур. Бичии уругнуң организминге өкпеге дегдириишкинниң хөгжүүрүнге таарымчалыг байдалды халдавырлыг аарыглар тургузуп турар. Өкпеге дегдириишкин 1 хар чедир назылыг уругларга гриппти кедерээшкининден тыптып турар.

Адаалдар грипп аарыгны тоовайн турарлар. Олар бичии уругну дораан-на орунга чытырбас, чогуур режимни (хүн чурумун) сагывас, эмчиниң айтыышкынын күүсетпестер, ол чорук гриппти кедерээшкинге чедирип болур. Бичии уругнуң ниити шаг чөксураашкынының соонда ол экижип турар кылдыр неге сагындыраа-даа, бичии уругнуң эьди дүрген изип, чем чиир хөөнү чокталып, чөдүлү күштели бээр. Дараазында хүнде аарыг уругнуң байдалы улам баксыраап болур, үргүлчү тыныжы баксыраар, думчуктарының үттери дарбая бээр, эриннер, а харын мырынай холдарының болгаш буттарының дыргактары база көгере бээр, дыл кургап, бичии уруг удуп албастап, дүүреззиниг аңаар. Бо болза, өкпеге дегдириишкинниң демдектери-дир.

БИЛИП АЛЫҢАР!

Бичии уруг грипптен аарыг берзе, дораан-на эмчиге барыңар. Эмчиниң дузаламчызы бичии уругну аарыг кедерээшкининден баш удур камгалап алыр.

Мындыг таварылгада эмчи чалаарын соңгаарладып болбас.

Тыва областың санитар-чырыдыышкын бажыңы.

КОЛХОЗТАР БАШТААР ЧЕРЛЕРИНГЕ БОЛГАШ ХАМААТЫЛАРГА

Ыязвыла төлевирлиг страхованиениң хоойлузун өзүгаар Күрстрахтың органнары ыязвыла төлевирлиг страхованиеге хамааржыр эт-хөренгилерниң учёдун кылып эгелээн.

Ыязвыла страхованиеге кирер эт-хөренгилер:

КОЛХОЗТАРДА — тудуглар, чепсек-хөрекселдер, дериглер, транспорт хөрекселдери, продукция, чиг-эт болгаш материалдар; кедээ ажыл-агый культураларының тарылгалары (оон иштинде рассадниктерге, парниктерге, теплицаларга); питомниктер, садтарның болгаш тарымал кат-чимистерниң дүжүдү; кедээ ажыл-агый малдары.

ХАМААТЫЛАРНЫҢ АЖЫЛ-АГЫЙЫНДА — тудуглар; кедээ ажыл-агый малдары.

Эт-хөренгилерниң ээлеринге Күрстрахтың инспекциялары чогуур страхование херечиледелерин (дыңнадыышкыннарны) тыпсыр.

Колхозтар баштаар черлери болгаш хамаатылар!

Төлевирлерни чогуур хуусаазында төлеп, өрелиг болур чорукту болдурбаңар!

Хуусаа эрттирген төлевирлер хуусаа эрткен үезинин иштинде хөөлетинер.

Тыва автономнуг области Күрүне страхованиезинин эргелели.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажың № 3, ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторнуң 3 — 62, редакторнуң оралакчызының, иштики информация киллизиниң —3—88, харылсалгалыг секретарының 4—98, партийжи амыдырал, пропаганда, үлетпүр болгаш транспорт, кедээ ажыл-агый киллистериниң 3—68, культура болгаш амыдырал, чагаа киллистериниң база бухгалтериянның—3—65,

ТС—01964 Культура эргелелиниң типографиязы